БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

50 ЧЫЛГА ЧЕДИР

104 ХОНУК АРТКАН!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1967 ч. ИЮЛЬ 25 ВТОРНИК № 174 (6811).

Өртээ 2 көп.

ДЭЭДИ ШАННАЛДАР

Областың ажылчы чоннарының үлетпүрү, кодээ ажыл-агыйны хөгжүдеринде болгаш культура тургузуушкунунга чедип алган чедиишкиннери дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму Вологда областы Ленин ордени-биле шаннаан.

• • •

Областың ажылчы чоннарының ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чедип алган чедиишкиннери дээш Камчатка областы Ленин ордени-биле шаннаан.

• • •

Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде немец-фашистиг ажелекчилер-биле дөмиселге Брест областың ажылчы чоннарының маадырлыг болгаш быжыг туруштуг болганы, партизан шимчээшкининге идепкейлиг киришкени дээш база улус ажыл-агыйын катап тургузарынга, хөгжүдеринде чедип алган чедиишкиннери дээш Белорус ССР-ниң Брест областын Ленин ордени-биле шаннаан.

ДЕПУТАТТАР БӨЛҮКТЕРИ

СЭКП ТК-ның октябрь (1964 чыл) болгаш ооң дараазында Пленумнарының соонда, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазының хемчээли дыка калбарган. Ол чорук Советтериниң хүн бүрү практиктиг ажылынга улам-на чаа, дешилгелиг хевирлерни хереглээрин, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң тодаргай сорулгаларын шиитпирлээринге оларның күүсекчи органнарының болгаш депутаттарның ролүн улам-на бедидерни негеп турар.

Чурттуң мурнакчы хоорай база кодээ Советтериниң инициативазы-биле калбарган болгаш практикага шылгаттынган шак ындыг чаа хевирлериниң бирээзи — депутаттар бөлүктери болуп турар. Олар бистиң республиканың хоорайларында болгаш кодээзинде база-ла тургустунгулаан, болгаш идепкейлиг ажылдап турар. Ыланғыя Кызыл хоорай, Каа-Хем, Таңды, Барыын-Хемчик болгаш өске-даа чамдык районнарның Советтеринде депутаттар бөлүктери оларның дугайында Дүрүмде айытынган эрге, хүлээлгелерни күүсетпишаан, чоннуң бедик үүлдүгүнүүшкүнүн чаалап ап турарлар.

Кызыл хоорайда депутаттарның бөлүк бүрүзү соңгулда участоктарының аайы-биле үштен он недир депутаттар составтыг тургустунган. Оларның дыка хөйү, ыланғыя Кызылдың мурнуу талазының, хем ол чарыының, алгы заводунуң, Чехов кудумчузунуң депутаттар бөлүктери шымбай ажылдап турар. Олар доктаамал ажыл планнарлыг, ол ёзугаар боттарының хуралдарын эрттирип, бөлүктерде каттышкан депутаттарның соңгуттурганы тус-тус округтарның соңгукчуларының эрге-ажыктарынга хамаарышкан чугула айтырыгларын, оларның чагыларының, шүгүмчүлелдиг саналдарының күүселдезин чугаалажып, бүгү планныг онаалгаларны болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиннинг күүседирде, бүдүрүлге, албан черлеринге, хоорай Совединге, ооң күүсекомунга дээштиг дузаны чедирип турар.

Айыттынган депутаттар бөлүктериниң чоннуң хууда айтырыгларының талазы-биле хүлээп алышкыннарны кылырын, депутаттарның соңгукчуларга отчёттарын чорударын доктаатты́нган чурум ёзугаар боттандырып турар. Социалистиг хоойлу дүрүмнү сагыырының, хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаарының айтырыглары кезээде депутаттар бөлүктериниң кичээнгейниң төвүнде туруп турар. Төрээн хоорайын чаагайжыдып, ногаанчыдар, ооң санитарлыг культуразын бедидер талазы-биле хоорайның партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының ап чорудуп турар хемчеглерин боттандырарынче депутаттар бөлүктери чонну чедиишкиннинг мобилизаетап турар.

Барыын-Хемчиктиң Эрги-Барлык, Каа-Хемниң Ильинка, Таңдының Элегес кодээ Советтериниң чурттакчылыг черааринде чамдык депутаттар бөлүктериниң ажыл-чорудулгазы улуг кичээнгейни хаара тудуп турар. Эрги-барлыкчылар төрээн суурун чаагайжыдар, ногаанчыдар, төп кудумчуну дескилээп, ооң кыдыгларын чаагайжыдып кылыр, суурга стадион тудуп алыр деп айтырыгны көдүрген. Ону депутаттарның бөлүктери Советтиң бүгү хөй-ниитизи-биле кады дораан-на деткээп, ол бүгү ажылдарны хөй-ниитиниң күжү-биле кылыр деп шиитпирлээн. Чоннуң ээзиг күзели боттанган. Суурда 8 мун ажыг ыяш, ооң иштинде 400 ажыг дөс кат-чимистиг ыяштар олуртунган. Колхозчуларның дыка хөй бажыңнарында крышаларны, амбарларны кылган, мал ажылдакчыларынга чинк, эптиг, чараш хевирлиг столдарны, сандайларны колхозтуң тускай мастерскаязынга кылып берип турарын чедип алган.

Сөөлгү чылдарда Эрги-Барлык кодээ Советте ажылчы чоннуң культураут амыдыралынга база-ла улуг өскерлиишкиннер болган. Советтиң депутаттар бөлүктери хөй-ниитиге даянган, уругларның ясли-садының, чаа сельмагтың тудуун чорударының, почта салбыры ажыдарының инициативазын көдүрүп үндүргеш, колхозтуң болгаш хөй-ниитиниң күштерин, аргаларын олче мобилизаетаан. Ооң түңнелинде ол чаагай ажыл-үүле база-ла боттанган. Советтиң күүсекому, депутаттар бөлүктери болгаш «Большевик» колхозтуң баштаар чери ында партия организациязының удуртулгазы-биле колхозчу чоннуң, ылаңгыя аныяктарының бот-тывынгыр ажыл-чорудулгазын дыка калбарткан. Ол дугайын Тыва драматургиязының улуг эртинелериниң кезии— В. Көк-оолдуң «Хайыран бот», а ооң соонда «Самбажык» деп шиилерин колхозчу бот-тывынгыр артистер чүгле колхозтуң эвес, харын районнуң болгаш республиканың өске-даа районнарының клубтарынга чедиишкиннинг ойнап көргүскеп, бүгү-ниитиниң ханы сонуургалын өскүткен.

Кодээ черлерде депутаттар бөлүктериниң ажыдының ындыг болгаш өске-даа янзы-бүрү талалыг хевирлерин Таңды, Каа-Хем болгаш өске-даа районнарның Советтеринде чамдык депутаттар бөлүктериниң дуржулгазындан эвээш эвести көргүзүп болур.

Айыттынган чижектер болза, депутаттар-биле ажылды доктаамал чорудуп, Советтериниң ажылын чонга улам-на чоок болдуруп турар черлерде херек кырында боттанын турар ажылдарның допчу көргүзүглериндир. Ниитизи-биле алырга, республиканың чер-чер Советтериниң дыка хөйүнде депутаттар бөлүктериниң ажылы ам-даа чогууру-биле калбарбаан. Чөөн-Хемчик, Эрзин, Тес-Хем, Тожу болгаш өске-даа чамдык районнарның Советтеринде депутаттар бөлүктери чүгле ажылдавайн турар эвес, харын-даа мынчага тургустунмаан.

Бии-Хем, Овур, Улуг-Хем районнарда тургустунгулаан шоолуг хөй эвес депутаттар бөлүктери ажылдавайн, анаа саазын кырында санаттынып турар. Оларның составы, удуртукчулары Советтериниң сессияларынга көрдүмээн, бадылаттынмаан. Депутаттар бөлүктери харын-даа Тывага оларның эгелекчилеря — Чадаана, Шеми, Саглы, Солчур, Тээли дээн ышкаш, өске-даа кодээ Советтерде боттарының догуннаашкынын болгаш ажыл-херээн соксатканы мырыңай кайгамчык.

Бии-Хем районга Советтериниң организас-массалыг ажылының байдалын хынап турда, районда каш депутат бөлүктери барыл? деп айтырыгга райкүүсекомнуң удуртукчулары дорт харыы берип шыдаваан. Хынап көөрге ындыг бөлүктер районда чүгле беш бооп илереттинген-даа болза, оларның чангызы-даа ажылдавайн турар болгаш эрге, хүлээлгелерин билбес, чогум каяа, кымның бадылааны безин билдинмес болган.

Чер-чер Советтериниң организас-массалыг ажылының чугула хевири— депутаттар бөлүктери-биле ажылда шак ындыг байдалды, чүгле үстүнде айыттынган районнар болгаш оларның хоорай, кодээ Советтериниң күүскомнары ол ажылды ыракта-ла чедир үнелеп көрбейн турары-биле тайылбырлаар херек. Советтериниң организас-массалыг ажылының депутаттар бөлүктери ышкаш, шак ындыг шылгаттынган хевирин калбартып, хөгжүдер херекте үстүнде айыттынганы ышкаш четпестер, ылаңгыя «Кодээ болгаш суур Советтериниң ажылын экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалының соонда улам-на ыыдажыр аргажок үүл болуп турар.

Депутаттар бөлүктери — ол дээрге чер-черде эрге-чагырга органнарының чугула даянар звенолары болур. Олар хоорай, кодээнің бүгү-ле ажыл-агый болгаш культура амыдыралының сорулгаларын чедиишкиннинг шиитпирлээринге совет, ажыл-агый органнарынга улуг практиктиг дузаны чедирип турарлар. Чоннуң айбычылары бөлүктерге каттышкан, соңгукчуларының эрге-ажыктарының бүгү айтырыгларын коллективтиг ёзу-биле шиитпирлеп, депутаттың чаасхаан шиитпирлээри берге хемчеглерни каттышкан күш-биле көрүп шиитпирлээр хүлээлгелиг.

Чоннуң эрге-ажыктарынга хамаарышкан чугула сорулгаларны депутаттар бөлүктериниң чедиишкиннинг күүседири, чер-чер Советтериниң болгаш оларның күүскомнарының талазындан депутаттар бөлүктериниче хүн бүрүүнүң кичээнгейин салып, оларның ажылынга практиктиг дузаны чедирип турган, хөй-ниитиниң ол аныяк эгелекчи органнарының дайынчы аргазын бедидериндеп бүрүн хамааржыр.

СЭКП Төп Комитединде, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунда, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелинде

СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС Октябрьның социалстиг Улуг революциязының 50 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыштың тиилекчилери бүдүрүлгелериниң, организацияларның болгаш колхозтарның коллективтеринге тыпсыр тураскаал туктарын тургузар дугайында доктаалды хүлээп алган.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС бүдүрүлгелериниң, тудугларның, колхозтарның болгаш совхозтарның коллективтери, бистиң чуртувустуң бүгү ажылчы чоннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга алдар болдурган бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартканын күзел ханыышкыны-биле демдеглээн. Совет улустуң политиктиг бедик идепкейи, чогаадыкчы инициативазы болгаш эрес-маадырлыг күш-ажылы СЭКП-ниң Программазында болгаш партияның XXIII съездизиниң шиитпирлериниде тодараткан коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын чедиишкинниг боттандырарынче угланган. Алдарлыг революсчу юбилейге уткуштур ажылдавышаан, совет кижилер социалистиг хүлээлгелерни күүседир, ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыын болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле, эртемнин болгаш техниканың чаа чедиишкиннерин нептередир, чаа күүлерни дүрген ажыглалга киирер болгаш шингээдип алыр, продукцияның шынарын экижидер болгаш бот-үнезин чиигедир талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш күжениишкиннинг ажылдап турар. Революсчу кайгамчык байырлалды төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш болза совет патриотизмнин, экономиканы болгаш культураны хөгжүдеринге, социалистиг Төрээн чурттуң күчүзүн быжыглаарынга чаа-чаа чедиишкиннер-биле Улуг Октябрьның 50 чыл оюн демдеглээринге бүгү улустуң түткүлүнүң чайыннанчак илерээшкини-дир.

Улуг Октябрьның юбилейинге алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге эки түңнелдерни чедип ап, коммунистиг тургузуушкунга улуг салыышкынны киирген бүдүрүлгелериниң, организацияларның болгаш колхозтарның коллективтериниң күш-ажылчы чедиишкиннерин демдеглээр сорулга-биле СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга алдар болдурган күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруктуң демдээ кылдыр, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң 1000 тураскаал туктарын тургускан.

Тураскаал туктарны тывыскан бүдүрүлгелериниң, организацияларның болгаш колхозтарның коллективтеринге бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түңнелдерин ёзугаар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир кызыл туктары-биле шаннаткан бүдүрүлгелерге доктааткан хемчээлдер-биле Бүгү-эвилелдиң акша шанналарын тыпсыр.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюн демдеглээри-биле коммунистиг тургузуушкуннуң хөрээнге, социалистиг экономиканы болгаш культураны хөгжүдеринге бедик көргүзүглери дээш республикаларны, крайларны болгаш областарны шаннаары-биле СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң тураскаал туктарын база тургускан.

Тураскаал туктарын СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң кады үндүрген шиитпирин ёзугаар тыпсыр.

Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыштың түңнелдерин ёзугаар тураскаал туктарын болгаш Бүгү-эвилелдиң шанналдарын бүдүрүлгелерге, организацияларга болгаш колхозтарга тыпсырда оларның революсчу ачыхавыяазын база бистиң чуртувуста коммунистиг тургузуушкуннуң хөрээнге ачы-хавыяазын барымдаалаар.

Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыштың тиилекчилеринге тураскаал туктарын тыпсыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң доктаалын чарлаарын база ону тыпсырын байырлыг хуралдарга, митингилерге чорударын доктааткан.

Тураскаал туктарын күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруктуң демдээ кылдыр мөңгеде кадагалааары-биле артырар. Тураскаал туктарын бүгү улустуң көөрүнге таарыштыр тускайлаан черге тургузар.

КАР-га революцияның 15 чыл оюнга таварыштыр

Эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин Каттышкан Араб Республиканың Президентизи Гамаль Абдель Насерге байыр чедирген чагаа чоруткаш, КАР-га 1952 чылдың июль 23-те болган революцияның 15 чыл оюнга таварыштыр КАР-ның улузунга болгаш чазаанга совет улустуң, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединик Президиумунуң, Совет чазактың өмүнээзинден чүректің ханызындан байыр чедиргеи.

Июль 23-түң революциязы бодунуң национал болгаш социал хосталгазы дээш, мөлчүлгеден, дарлалдан хостуг, чаа амыдыралды тудуп тургузары дээш шиитпирлиг демиселче египет улусту көдүрүп үндүрген. Совет кижилер ол революциының 15 чыл болган оюн араб улус-биле кады байырлавышаан, ук революцияның соонда эрткен чылдарның дургузында ССРЭ биле КАР-ның аразында, улустарның хосталгазы, депшилге болгаш бүгү-ниити тайбың дээш, империализге, колониализмге удур демиселдиң эчис соргулаларының ниитизинге үндезиленген, ақы-дуңма найырал, бүгү талалыг дем каттыштырылгазы чайгылыш чок быжыгын, хөгжүп келген деп, совет кижилер сеткил ханып демдеглеп тур.

КАР-ның улузу бодунуң революциязының 15 чыл болган оюн демдеглеп турар үеде хосталганың, национал хамаарышпас чоруктуң, социализмниң хөрээнің төөгүлүг бурунгаарлаашкынын ара доктаадыр деп ораладжып турар дайынзырак империалистиг болүктерге деткитнен израиль агрессияның уржуктарын узутказары дээш демисел чоруп турар деп, байыр чедирген чагаада чугаалаан.

Совет Эвилели бүрүнү-биле араб улустарның чептуг хөрээниң талазында болгаш империалистернің, колонизаторларның кара сагыштыг бодалдарын КАР-ның, Сирияның, Алжириің, Иракның, өске-даа араб чурттарның шыныг демисели тайбыңга ынак бүгү күштөрниң деткимчези-биле чылча шавар деп, байыр чедирген чагаада чугулаалап демдеглээн.

Эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин израиль агрессияның уржуктарын узутказары дээш демиселди чедиишкиннинг доозарын болгаш депшилгелиг хөгжүдениң оруктарынга демократтыг, национал хамаарышпас догуннаан күрүненің тургузуушкунунга чаа-чаа улуг чедиишкиннерлиг болурун КАР-ның улузунга күүзүн. (СЭТА).

КАР-ның улузу бодунуң революциязының байырлал оюн демдеглээн

Каттышкан Араб Республика 1952 чылдың июль 23-те болган революциязының 15 чыл оюн демдеглээн. Израиль агрессияның уламындан болдунган байдалдар июль 23-те чоннуң улуг байырлалдарын болгаш шериг парадтарын эрттиреринин эрткен чылдар дургузунда чаңчылчый бергенинге уржуун халдаткан. Революцияның байырлал оюнун бүдүүзүнде, субботада, Араб социалистиг эвилел Александрияга. Порт-Саидке болгаш КАР-ның өске-даа хоорайларынга политиктиг конференциялар, массалыг митингилер эрттирген.

КАР-ның парлалгазынга ол демдеглелдиг хүннүн дугайында хөй санныг материалдар парлаттынып үнген.

15 чыл мурнунда империалистиг күрүнелерден хамааржылгалыг, чартык колония чораан Египетти сайзырангай аграр-индустриалдыг күрүне болдурар сайзырал эгелээн. Чурттуң экономика болгаш политиктиг амыдыралынга 15 чыл дургузунда ханы өскерлиишкиннер болган. Аграр реформазын чоруткан, амгы үениң үлетпүрү тургустунган, улустуң амыдырал деңнели бедээн. 15 чыл мурнунда египет улус бодунуң чуртунга безин өскелеткен болгаш кулдалдырган улус болуп чораан. Депшилгеже болгаш хосталгаже орукту анаа чүгле 1952 чылдың июль 23-те болган революция ажыдып берген деп, Араб чурттар Лигазының чиңгине секретарының оралакчызы Сайед Нофалдың парлалгага үнген түүлүнде демдеглээн.

КАР-ның улузу бодунуң революциязының 15 чыл болган оюн уткуп турар үеде израиль агрессияның уржуктарын узутказары дээш демисел чоруп турар. «Бистер ам иштики фронтувусту эде организастап, быжыглап, демиселивисти акыдуңма араб чурттарның демиселиби-биле каттыштырарынче түткүлүвүстү салып, бүгү өңнуктеривис-биле демивисти каттыштырарын быжыглап турар бис» деп, «аль-Ахрам» солун бижээн. А Каттышкан Араб Республиканың өңнуктери эвээш эвес. Революцияның байырлал оюнга таварыштыр байыр чедирип келген хөй санныг телеграммалар болгаш чагааларнын-даа аайы-биле ону билип ап болур. Каир парлалгазы Совет Эвилелинин удуртукчуларының байыр чедирген телеграммазынче онаа кичээнгей салып турар. Ооң дугайында дыннадыгны Каирнин бүгү солуннарында парлаан. (СЭТА).

Чаңгыс үн-биле деткээн

«Шекпээр» совхозтуң коммунистериниң ниити хуралынга СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң ажылының түңнели болгаш совхозтуң коммунистериниң сорулгаларының дугайында партия райкомунуң бюро кежигүнү эш М. Темир-ооллуң илеткелин дыннап чугаалашкан. Хуралга санал берген коммунистер Биче-Тей 8 чыл школазының башкызы эш Өпей-оол, совхозтуң кол инженери эш Даваа, механик эш Калдар-оол, Ак кодээ Совединиң даргазы эш Даржаа, хойжу бригаданың бригадири эш Шагдыр, совхозта партком секретары эш Успун болгаш оон-даа өскелер Чоокку Чөөн чүкте дайынның айыылдыг чоруун чок кылыыныче угланган бистиң Коммунистиг партиявыстың ленинчи Төп Комитединиң чорудуп турар хемчеглерин чаңгыс эп-сеткил-биле түүлүгүнүп хүлээп албышаан, кол кичээнгейни совхоз бүдүрүлгезинге коммунистернин авангардчы ролюн бедидеринче угландырганнар.

Совхоз юбилейлиг чылдың бирги чартыында күрүне мурнунга планныг онаалдарын чедиишкиннинг күүседкен болгаш ажаан алышкынга комбайннар септелгезин дооскан. Ынчалзажок культура-чырыдыышкын албан черлериниң кышка белеткелиниң, мал чемнериниң белеткелиниң, мал тарып боозадырының темпизи ыыдажыр аргажок оожум чоруп турарын коммунистернин хуралындан демдеглээн.

Ынчангаш кодээ коммунистериниң сорулгазы болза, июнь Пленумунуң шиитпирлерин, «Октябрьның социалистиг революциязының 50 чылы» деп СЭКП ТК-ның Тезистерин чон ортузунга ханызы-биле тайылбырлаашаан, совхозтуң мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкиннинг күүседиринче бүгү күштү мобилизастаары болур.

Т. ТАЛГАНЧИК.

План күүсеттинген

Юбилейлиг чылдың байырлалынга күш-ажылчы белеттиг ужуражыр дээш Кызылдың алгы заводунуң коллективи социалистиг чарыштың калбарткаш, беш чылдың иинги чылының баштайгы чартыында биче эвес чедиишкиннерни чедип алганнар.

Завод чартык чылда 330 мун рубльдиг продукциязын бүдүрер турган, 427 мун рубльге күүседкен. Белен продукцияны садып сайгарарының 384,4 мун рубль планын 508,7 мун рубльге күүседкен. Ооң иштинде кидис идиктерни 29 мун эштн кылыр турган, 30652 эштн бүдүрүп үндүрген. Хөм идиктерни 15 мунуң орнунга 21870 эжештн бүдүрген.

Нарын кылыглыг хром материалдар эттеп кылыры 250 мун дециметрни кылыр турган, 403,7 мун дециметрге күүседкен. Бүдүрүлгениң кылып үндүрүп турар продукциязының ассортиментизиниң шынарын улам экижидер талазы-биле план база ажыр күүсеттинген.

Ынчангаш алгы заводунуң коллективи чартык чылдың иинти бүдүрүлге планын 127,4 хуурга, а баранның продукция талазы-биле 128 хуурга күүсеткен.

С. ТАМЧАЙ.

Доозар тудугда

«Тыва даг-дүгү тудуг» тудуг эргелелиниң үш тудугжулар бригадалары болгаш шеверлекчилериниң дөрт бригадалары бо чылын доозуп, ажыглалга киирер тудуг—эмнелге комплексизиниң тудуунда ажылдап турар. Ол тудугну Октябрьның 50 чыл оюн байырлаар бетинде доозар дээш, тудугжулар кызымак ажылдап турар.

Бирги чартык чылдың түңнели-биле алырга, бригадалар аралында чарыштың тиилекчизи Н. Руклинскаяның удуртуп турары шеверлекчилер бригадазы болган. Бо тудугда К. Карааш, В. Самойлова, Е. Ермаков, Р. Ооржак дээш өске-даа мурнакчылар хөй.

Кодээ ажыл-агый мурнакчыларының республика Наадымынга болган аът чарыжының үезинде.

С. Феоктистовтуң фотолары.

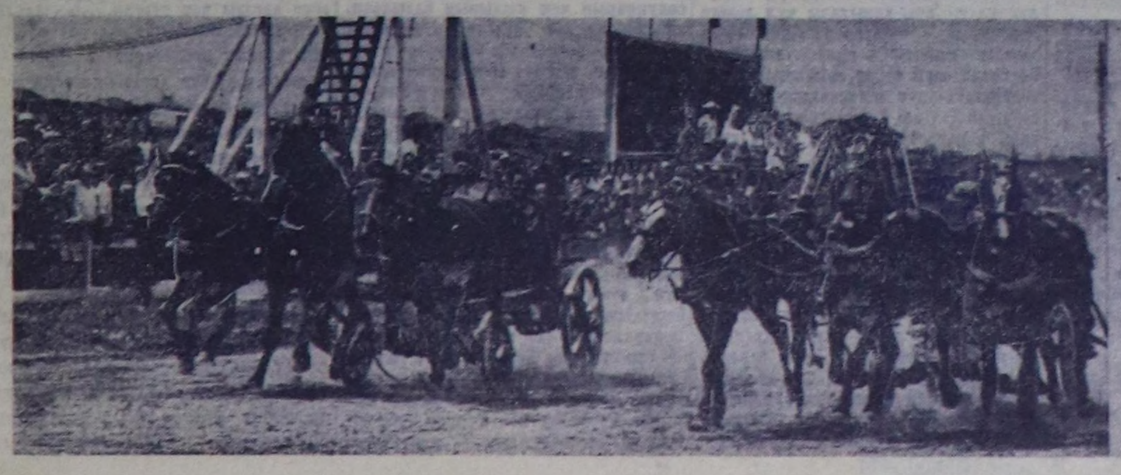

Аныяк коммунистер-биле ажыл

СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлериниң партияга хүлээп алышкынны кичээнгейлиг көөр деп негелдезин удуртулга болдурбушаан, коммунистиг тургузуушкунга идепкейлиг киржип турар мурнакчы, бедик медерелдиг, боттарының билиин үргүлүү бедидип чоруур ажылчыннарны, колхозчуларны болгаш кедээ интеллигенцияны районнуң партия организациязы партия кежигүнүнге шилип ап турар. 1966 чылдың дургузунда партия кежигүнүнүң кандидадынга шупту 25 колхозчуларны болгаш ажылчыннарны хүлээп алган турган болза, бо чылдың үчүн беш айларының дургузунда 18 кижини хүлээп алган. Оларның аразында «Большевик» колхозтуң мурнакчы саанчызы Куулар Чылбак, «Чыраа-Бажы» совхозтуң Шык-Бажы сүт-бараан фермазының эргелекчизи Монгуш Шериг-оол, хөмүр даш разрезинниң мурнакчы деспикчизи Владимир Каменев болгаш оон-даа өскелер бар. Үстүнде ады үнген аныяк коммунистер будурулгениң болгаш хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, партия кежигүнү эвестерге боттарының хуудa үлегер-чижээн көргүзүп турарлар.

Партия кежигүнүнге кандидаттарны белеткеп киргениниң сөөлүнде партия организацияларының аныяк коммунистер-биле ажылы ам-на эгелээр. Партияның хүрээлеңинге кирген аныяк коммунистер партия организациязының бүгү-ле ажыл-херээнге бот-идепкейлиг киришсиннер дээш оларның-биле харылзааны эжиждип, харын-даа оон өзүлдези дээш сагыш салышкынны «Чыраа-Бажы» болгаш «Сүт-Хөл» совхозтарның парткомнары, «Большевик» колхозтуң партия организациязы чорудуп турар. «Сүт-Хөл» совхозтуң парткомунуң партияга хүлээп алган кежигүннериниң хөй кезии мурнакчылаар. «Чыраа-Бажы» совхозтуң Калчан-Орукта хойжу бригадазы мурнунда чылларда ажыл-агый көргүзүү сула, ол бригаданың ажылчыннарының ортузунга коллективтиг чорук көзүлбес болуп турган. Ынаар аныяк коммунист эш Очур-оолду партия организациязы чоруткавының түүнелинде ында ажыл көскүзү-биле эжижээн. Эш Очур-оолдуң удуртуп турар бригадазы 100 төрүүр хойга оваштыр 98 хураганны бирги чартык чылда камгалап алган. Ында малдың өлүп-хораар чоруу эвээжээн. Чүгле бригада кежигүннериниң күжү-биле шефтеп тургаш, 500—500 баш хой кирер ийи кажааны, 2 хураган кажаазын, чүнар бажыңны бо чылдың май айда тудуп доосканнар. Бо бригаданың кежигүннериниң эгелекчи чоруундан өске бригадалар үлегер алган.

Совхозтуң төп салбырында бригаданың партия организациязы коммунистернің ниити хуралынга Куулар Семис-оол Тевековичиниң кандидат стажын эрттирип тургаш, партия даалгаларын канчаар күүсеп турарының дугайын дыңнап чугаалашкаш, моон соңгаар аныяк коммунистер-биле ажылды улам күштелдирер дугайында тодаргай доктаалды хүлээп алган.

«Большевик» колхозтуң партия организациязы аныяк коммунистер-биле семинарны эрттирип, партияның уставының, оон иштики ажылдарының дугайында ажылды кылып чорутканы аныяк коммунистерге эки салдарлыг болган. Партия организациязында аныяк коммунист тудугжу Куулар Доржукай бодунга хамаарышкан ажылынга кызымаккай, ажыл нормазын үргүлүү 100—105 хүү күүседип, тудуг материалы чок апарган таварылгада аная олурбас, өөрүн эдерткеш, тайгадан чудук сөөртүп чоруп турар.

Ындыг-даа болза чамдык партия организацияларында бо чугула ажылды четпес организастап турар. Кедээ ажыл-агый эргелелинде, райпода партия организациялары шуут өспейн турар. Ылаңгыя кедээ ажыл-агый эргелелинин партия организациязы (секретары эш Дедов) анаа чагыргалыг хөй бичии организацияларны хаара тудуп турза-даа, кежигүн талазы-биле өзүлдези кончуг куду деңнелде.

Моон соңгаар аныяк коммунистер-биле кандыг ажылдарны кылып чорутса чогуурул? Аныяк коммунистерни партия эге организацияларының хуралдарынга эки киириштирип, оларның санаалдарын организастап, хуралдың белеткелинге идепкейлиг киржилгезин чедип алыры — партия эге организацияларының сорулгазы болуп турар.

Д. ОНДАР,
СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң инструктору.

Культура бажыңын — байырлалга чедир

Таңды районда «Коммунизмниң херели» колхозтуң баштаар черинге колхозта тудуглар дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш, Улуг Октябрьның 50 чыл оюн тудугга эки түүнелдерлиг уткуур сорулга-биле тудуглар кылыр үш участокту тодаргайлаан. Чижээлээрге, Оңгар-Ховуга эрткен чылын шаң ажык турганы-биле сөөлүнде барып хой тонна тараа үрелген чүве болгай, ону барымдаалаан, узун дурту 150, а дооразы—12 метр шаңны улам калбартпышаан, кырын дугаап эгелээн. Прораб Н. Володин удурткан 6 кижилиг звено ында ажылдап турар.

Ынчаарга колхоз девискээринде Берт-Даг дээрге хойжу бригада тову чер. Ында база 8 кижилиг звенону тургускан. Олар 650 баш хой кирер 5 кажааны, 5 аал иштн чурттаар 3 бажыңны тудар планныг тургаш, бо хүннерге чедир 2 кажааны болгаш ийи аал иштн чурттаар бажыңнарның тудуун доозуп турар.

База бир тудуг участогу — колхоз төвүнге хамааржыр. Ында тудугжулар 300 олуттуг Культура бажыңын Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнун байырлалынга чедир тудуп доозар дээш хайнылышкынныт түткүдүп турарлар. Олар 4 чуртталга бажыңнарын холдан үндүрүп белеткээш, колхозчуларга дужаан бээр апаар.

Тудуг ажылын колхозка мындыг үш участокка хуваагаш, чогуур онаалгаларны берген чорук тудуг ажылын моон соңгаар чедишкиннинг чорударынга кончуг таарымчалыг болган.

В. ОММУҢ.

«Кызыл тудуг» эргелелиниң 2 дугаар участогунда В. Р. Галетаның бригадазы 46 аал иштн чурттаар 4 каът бажыңын тудуун бо хүннерде доозун турар. Дөртү каътта чурук мастерскаязының тудуу база удавас доостур. Бо бажыңга аэропорттуң ажылдакчылары чурттаар.

ЧУРУКТА: Мурнакчы дашчылар Ооржак Көкен-оол болгаш Степан Борбан-оол олар дөртү каътта карнизти чедир салып турлар.

О. КОДУР-ООЛДУҢ фотозу.

Улусчу контроль боттаныышкында

Чаштар омак, авалар кадык болзун дээш

Кижиниң амыдырал-чуртталгазы эн-не эргим болгаш үнелиг. Ол дээш эмчилер кадыг-дошкун берге дайынның чылдарында-даа, тайбың хостуг чаа амыдырал — коммунизм тургузуушкунуңа чырыткыланчак үезинде-даа могаг-шылаг чок демисежип келгеннер. Шынап-ла аарыг кижилер дүрген сегизин дээш эмнелге ажылдакчыларының ак сеткилдиг, шудургу ажылдап чоруурун чон үнелеп, улуг өөрүшкүзүн илергейлеп, камгалакчыларывыс деп үргүлүү сактып, бодап чоруурлар.

Бистиң божудулга бажыңывыс Кызыл хоорайнысы деп адаттынып турар-даа болза, биске Тываның ырак-чоок булуңнарындан кандыг кижилер келбес дээр: ады, сураа билдингир алдарлыг малчыннар, маадыр иелер, тудугжулар, башкылар, колхозтарның, совхозтарның ажылчыннары дээш оон-даа хөй. Олар дуржулгалыг хоочун эмчилеривиске кадыын хынадып алыр дээш, азы аарган кижилер бедик деңнелдиг эмчи дузаламчызын алыры-биле кээп турар.

Божудулга бажыңының ниити ажыл-чорудулгазын хынап, өй-шаанда чедер-четпес ажылдарны илередип, ажыктыг санал-оналдарны берип турар улусчу контроль комитединиң ажылы-биле номчукчуларны таныштырып көрейн.

Комитет тос кижиден тургустунган. Даргазынга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, ийиги салбырның акушерказы коммунист эш П. П. Крупская томуйлаткан. Бо чылдың алды айларының дургузунда комитет эвээш эвес ажылдарны чорудуп келген. Ылаңгыя эмнелгениң чем белеткээр кухнязының ажылын, чемни эки шынарлыг белеткээрин, аарыг улуска чемни чогуур өйүнде төтчеглел чок чедириниң талазы-биле хыналданы каш удаа чоруткан.

Хыналданың чамдык түүнелдери мындыг. Чамдыкта поварларның чемни куду шынарлыг белеткеп турарын болгаш кухня ажылдакчызы эш Житованың чаа белеткээн чем аймаан бажыңынче дажыглай бээр турганын илереткен. Улусчу контроль болуу чем белеткээр ажылдың харыысалгалыг кижилери-биле чемниң шынарын эжиждер дугайында беседаларны чоруткан, ол ышкаш эш Житовага моон соңгаар ак сеткилдиг эки ажылдаарын шыңгыы сагындырган. Ол бодунуң буруузун миннип, эш-өөрүнүң мурнунга төлептиг болурун аазаан.

Сөөлгү айларда кухнаның ажылында четпестер долузу-биле узуткаттынган. Аарыг кижилерниң талазындан эки белеткээн чем дээш поварларга өөрүп четиргенин илередип бижээн чылыг сөстерни санал-оналдар дептерлериниң номчун болур. Ол ышкаш одакчыларның болгаш склад эргелекчизи эш Огоренконуң ажылга үнерде озалдап турарының дугайында медээлерни алгаш, контроль болуу чогуур хыналданы чоруткан. Оон түүнелинде күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чорук оларда бар болган. Контроль комитеди чурум үрээннер-биле шыңгыы чугаалажып, оларны сагындырып, моон соңгаар ындыг чорукту болдурбазын, эш-хуузу-биле сүмени берген.

Бистиң улусчу контрольдуң болуу дараазында айларда чорутса чогуур ажылдарны планнап алган. Планда салбырларның спирт болгаш наркотик эмнерни кайы-хире шын ажыглап турарын болгаш херээженнер консультациязының ажылын хынаары көрдүнген.

Эмнелгеде ийиги божудулга салбыры бар. Анаа хөй кезиинде районнардан келген саатты херээженнер чыдар, иеним база бир улуг зас-кежии болур чаптанчыг чаш төлдериң баштайгы алгызын анаа бир дугаарында дыңнаарлар. Ол салбырның ажыл-чорудулгазын хынаарын улусчу контроль комитединиң кежигүнү коммунист эш Е. Бутенкога дааскан.

Күш-ажылдың чурумун сагыры, аарыг кижилерге эвилең-эңдек, оларның шынныг негелдерининге кичээнгейлиг болуру, иеним кадыкшылы дээш ак сеткилдиг ажылдаары — божудулга бажыңының ажылдакчыларының чугула сорулгаларының бирээзи болур. Ол сорулгаларны кижи бүрүзү чедип алыр дээш кызымаккай ажылдаар апаар.

Ынчангаш төөгүлүг 50 чылды Кызылдың божудулга бажыңының коллективи күш-ажылчы чаа чедишкиннер-биле ужуражырынга улусчу контрольдуң болуу хыналда ажылдарын чорудуп, четпестерни өй-шаанда чок кылып, бодунуң үлүг хуузун киирер.

Н. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Седен Кускунеровна Хертек хлеб заводунуң кондитер цегинге ажылдап эгелээнинден бээр 14 чыл эрткен. Ынча үениң иштинде торттар болгаш пирожное кылырынга Седен Кускунеровна дыка мергежээн. Ажылынга кызымаккай, хөй-ниитичи чоруу дээш ол каш удаа мактатпады, каш удаа шаңнатпады дээр!

Эжи Нина Петровна Демихина-биле ол хүн нормазын доктаамал 120 хуудан кудулатпайн турар. Кады ажылдап турар эш-өөрү Седен Кускунеровнаны хүндүлеп, «бистиң тергиниивис» деп, аңаа чоргаарланып турар.

ЧУРУКТА: С. К. Хертек торт кылып тур.

О. ТАРЫМАНЫҢ сөзү болгаш фотозу.

Эртежденнер санаалдаан

Бүгү-эвилелдиң эртежден-малчыннарының Харьковка болган чөвүлел хуралы силос белеткээриниң, оон чемгир хоолувун эжиждериниң, падагаларының айтырыгларын чугаалашкан.

Кадыг дээвирлиг болгаш дежир-бетон ханаларлыг, 2000 тонна силос кирер ишкир, чер кырынга турар, улуг хемчээлдиг кадагалал черлерин силос салыр кол оран-сава хевири деп аңаа үнелээн. Сенаж бээр сигенсилос белеткээр арганы чурттуң хөй зоналарынга ажыглаары таарымчалыг. Ону ажаап алган соонда дүдуп иривес, хөй белектүг өөт-сигенден белеткеп алыр. Оон соонда ол бедик шынарлыг мал чемин үүжелээринге таарыштыр тургускан, агаар кирбес оран-савага суп алыр. Чүгле дежир суургалар-даа эвес, харын анаа-ла ханы оңгар кылдыр казып каан, чер кырынга безин турар, эки ханаларлыг кадагалал черлери ындыг оран-савалар болган турун болур.

Чөвүлел хуралга мал чемнерин силостаарының аргазының болгаш механизастаарының, сенаж белеткээриниң, силос салыр черлерни тударының талазы-биле колхоз, совхоз фермаларының ажыл-ишчилеринге бээр сүмелерни хүлээп алдынган.

ЧЕДИИШКИННЕРНИҢ ХӨЛЕГЕЗИНДЕ

Хой ажылының уксаажыдылга ажыл-агыйы—«Элегес» совхозтуң төп коданынга чеде бергеш, ажыл-агыйның чедишкиннерин дораан көрүп болур. Совхозтуң конторазының чанында «Бистиң совхозтуң хоочун кижилери болгаш шалыпчылары» деп стендиде бүдүрүлгениң мурнакчыларының хөрек чуруктарын делгепкен.

1966 чылдан бээр кадржаан, чүгле тудугга 21 чыл ажылдаан Ондар Имажап, 1939 чылдан бээр совхозтуң механизатору, МТМ эргелекчизи Федор Тупицын, хойжулар Оюн Самбала, Чооду Чалбаа, тудугжу Тумат Хуурак, хой бригадири Оюн Оказай-оол, чолаачы Григорий Мирошников, механизатор кыс Ховалыг Алдын-кыс дээш, өске-даа солун амыдыралдыг, тургузукчу улуг иштин хүн бүрүдеги маадырлары совхозта чурттап, ажылдап турар.

Юбилейлиг чылда ажыглалга киирер 300 олуттуг Культура бажыңының шеверлээр ажылдары кидин түлүк, план ёзугаар ийи-ийи квартиралыг 10 бажыңнарның 6-зын туткаш, шеверлекчилерге дужаган. 4 мун тонна тараа кадагалаар шаңның, стадионнуң болгаш танцы шөлүнүң, 30 автомобильге гаражтың тудуглары бедик темпилиг чоруп турар.

Совхоз төвүнүң кудумчуларында ногаан үнүштер кажангызындан-даа өлбек апарган. Чаагайжыды түткан чурттарга бажыңнарынче он-он өг-бүдүлерни киирген. Совхозтуң улуг чедишкиннерини бадыткап турар, амыдыралчы боттуг чижектерни хөйү-биле көрүп болур.

Ынчалза-даа чедишкиннериң хөлегезинде четпестерни эскербейн эртип болбас. Чижээ, көскү агитацияга хамаарыштыр совхозтуң төвүнден чүү көрүп болурул? Ажыл-агый чылының бирги чартыы эрткен. Эт, сүт, дүк талазы-биле күрүне планнарын совхозтуң кайы хире, канчаар күүсеткенин көргүскен түскай көргүзүлге самбыразы шуут чок. 1966 чылдың көргүзүглериг эрги самбыра бар, оон арнын сөстер бижип, шокарлап каапкан. Совхозтуң клубунуң чанында лозуңнары эргижиреп, хүнге оңуп, бижиктери эргилеп калган. Хүндүлел самбызында мурнакчыларның чуруктары четче астынмаан.

Тудуг объектилеринде кым бригадирлеп, мастерлеп турарыл, кажан доозарыл дээр чергениң түүлдерин бижип аспаан, тудугларда көргүзүлге самбыразы, лозуңнар, стендилер болгаш техниканың айыыл чок чоруунун талазы-биле дүрүмнер, сагындырыглар бижиттинмээн. Бо «үүрмек» четпестер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кудуладып, шаптыктап турары билдингир.

Совхозта чогаадыкчы болгаш чаартыкчы саналдарны херекке албайн турар. Бо талазы-биле кол инженер бүрүүлүг. Совхозта ындыт саналдарны киирип турар эштер бар. Кандыг-бир чаа санал киирерге, оон кандыг ажыктыын-даа тодаратпас, шаңналын-даа төлеп бербес.

Совхозтуң малчыннарын өглер-биле четче хандырбайн келген. Өг ыяжы малчыннар боттары садып ап турар. Бир өг ыяжы 80 рубль болур. Улуг-Хем районнуң совхозтары өг ыяжын малчыннарга садып берип турда, «Элегес» совхозта байдал чүге ындыгын?

Мындыг четпестерни дидими-биле илередип, оларны чайладыр талазы-биле хемчеглерни алыры совхозтуң дирекциязындан негеттинип турар.

О. КОРОДА.

Аалдап чедерлер

Найысылалдың «Алдан маадыр» аттыг музейиниң ажылдакчылары-биле Новосибирск консерваториязының доозукчулары Совет эргечагырганың 50 чыл оюнга алдаржыткан стендилериг база концертиг чоокта чаа Таңды болгаш Каа-Хем районнарның « ажыл-ишчилеринге бараан болур дээш аалдап чорупканнар.

Олар барган чер бүрүүнге «Октябрь революциязының болгаш хамааты дайынның үезинде Тыва» база «Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тыва Арат Республиканың ажылчы чоннарының дуулаажызы» деп дедгереңгей стендилерни көргүзүлгер. Аян-чорукчулар кедээ ажыл-агыйның мурнакчылары-биле болгаш Тываның чараш агаар бойдузунуң чурумалы-биле база таныжарлар.

Чүгле Таңды биле Каа-Хем районнарның ажыл-ишчилеринге эвес, Таңды-Уула эдээнде чаптылган пионер лагерьлериниң пионерлериге болгаш чоокта чаа чазактың дээди шаңналын алган Биш-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчуларынга боттарының төөгүлүг чылга алдаржыткан стендилери-биле болгаш солун концерти-биле аалдап чедерлер.

Улуг Октябрьның 50 чылынга

ЭПТИГ РЕВОЛЮСЧУ ТАКТИКАНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

В. И. Ленинниң Улуг Октябрьның белеткелиниң болгаш тиилелгезинин үезинге хамаарышкан литература номналында оон 1917 чылдың июль болуушкуннарының соонда шуут бижээн болгаш Россияга зажок өскерилген политиктиг байдалда чаа тактиканы ажылдап кылырынга хамаарышкан ажылдары шылгарангай черни ээлеп турар. Маңаа хамыктың мурнунда «Политиктиг байдал» болгаш «Лозуңнарга» деп ажылдарны алаза чогуур. Марксисчи теорияны шын көөрү, революсчу демиселдиң дуржулгазынга үнелеэлээш, ол теорияны чогаадыкчы хөгжүдери ажылчы чоннарның хосталгалыг шимчээшкининиң чедишкиннинг болурунга кайы хире кайгамчык улуг ужур-дузалының чырыткыланчак үлегери ол ленинчи ажылдар болуп турар.

Ленинчи ажылдар — чогаадыкчы марксизмниң үлегери, боттуг байдалды, чаа шынныг чоруктуң онзагай хевирин канчаар барымдаалап көрээ чогуурунун, тактикада чаңгыс талаалаар чорукка болгаш догматизмге удур канчаар демисежип, өскерлип турар кандыг-даа байдалда шын шиитпирлээшкиннерни дүрген тып, аңгы демиселиниң калбарып келгени толаргай байдалларга дүүштүр партияның шугумун канчаар ажылдап кылза чогуурунун чайынналчак үлегери-дир. Чаа түүлүг баш удур кайгамчык эки билип алыры, бүгү аңгыларның эрге-ажыктарын чөптүг барымдаалап көөрү, партияның политиказының болгаш тактиказының үндезин айтырыгларын билдингир болгаш тодаргай турузары, ажылчы чоннарның калбак массаларының билип алырынга онза чедингир болуру — июль шимчээшкинин болгаш июль соондагы байдалды Ленинниң анализтеп көргениниң онзагай демдектери ындыг.

1917 чылдың июль 4(17)-де Түр чазактың дужаалын болгаш Советтерниң меньшевик-эсержи Төп Күүсекчи Комитединиң чөпшээрелин ёзугаар Петроградка юнкерлер болгаш реаксылыг казактар ажылчыннарның болгаш солдаттарның «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозуңнуг тайбың чыскаалын боолаан. 400 ажыг кижи өлүттен болгаш балыглаттырган. Буржуазия болза хамаатты дайынны өскүдериниң оруунга туруп алгаш, революцияже баш бурунгаар организастаттынган шавар халдаашкынче шилчээн. Буржуазия хамыктың мурнунда большевиктерниң партиязыныче болгаш оон баштынчызы В. И. Ленинче халдаан. Чүге дээрге большевик партия ажылчын ангының болгаш бүгү ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарын камгалап турган, бүгү-ле партиялардан харын чүгле большевиктерниң партиязы делегейниң империалистиг дайынын соксадыр болгаш демократтыг тайбың дээш демисежип үнген.

Июль 6(19)-та В. И. Ленинниң чурттап турган бажыңынга чиндишкин кылган, а июль 7(20)-де Ленинни тудуп хоруудаар дугайында Түр чазак дужаал үнүүрген.

Ленинни диригге азы өлүгге тудуп алырынче кыйгырган чарлалдарны Петроградтың кудумчуларынга болгаш кыдыгларынга аскылаан турган. Ленинниң турар черинің дугайында дыңнадыг бергени дээш хөй түүнүг шаңналды аазаан. Көөр хөөн чок чорук-биле харлыккан кадетчи, эсержи болгаш меньшевик парлалга Владимир Ильичини судка бээрин негевишаан, В. И. Ленин болгаш большевик партия дугайында эн-не чудекбужар даап бодаашкыннарны хүн үргүлүү нептередип турган. Түр чазактың холунга Ленин эки-тура-биле кирзин деп негеп турган Троцкий, Каменев, Рыков олар ол негеддени деткээн.

Партияның ТК-зы В. И. Ленинниң эрге-чагырганларга базарынга удурланган болгаш ону идегелдиг байдалбиле чажырып алган. ТК-ның ажылчорудулгазын үүлдүгзүнмүшаан, ажылчыннар болгаш солдаттар Түр чазактың дужаалын бойкоттаар деп шиитпирлерни хуралдарга, митингилерге хүлээп ап, Владимир Ильичиге изиг ынакшылын болгаш бердиниишкиннин сөстери-биле байырлыг чагааларны чоруткулаан.

Ажылчын ангының организастыг болгаш күчүлүг удурланыышкынынга таваржы бергеш, буржуазия бодунун кол бодалын — революцияны чылча шавар дээр дерзин бодалын боттандырар шинек чок болган. Революцияның штавын — большевиктернин партиязын ол чылча шаап шылаваан. Революцияның дайыннарының организастааны хоп-нүгүлүү үүлек-бужар кампанияга харыы кылдыр В. И. Ленин ол хүннерде большевиктер партиязының дугайында чоргаарланыышкын-биле мынча деп бижээн: «...Анаа бүзүрээр бис, ону бистин үениң угааны, алдары болгаш арын-нүүрү деп көрүп турар бис». Бодунун иштики күчүлүүнүн болгаш ажылчын ангы-биле быжыг харылзаазының ачызында партия болза контрреволюцияның ыйыышкынын ажып эрткен. Массаларның ортузунга бодунун салларын партия камгалап, улам быжыглап алган.

Буржуазия харын ажылчы чоннарның чыскаалын өлүрүкчү ёзу-биле аажылаанының соонда массаларның бүзүрелин шуут чидирген чөпшээрежикчи партияларның баштакчылары — Советтериң бажынга турган меньшевиктер болгаш эсерлер буржуаз өлүрүкчүлериниң йөмээржикчилери кылдыр массаларның мурнунга ынчалдыр илереп келген. Меньшевиктер биле эсерлер Төп Күүсекчи комитетти кандыг-даа боттуг эрге-чагырганда казаан болгаш Советтерни буржуаз чазактың эрге-чагырга чок кожуннаа болдурган.

Ийи эрге-чагырга үезин доозулган. Буржуазияның чаңгыс эрге-чагыргазы тургустунган. В. И. Ленинниң демдеглеп турганы ышкаш, революцияның хөгжүлдези чаа эргилдеге кирген.

Өскерилген политиктиг байдалда массаларны дүрген углап-шиглээри, революсчу демиселдин тактиказын, аргаларын болгаш хевирлерин өскертири партияга эргежок чугула апарган. Революцияның чедишкини оортан хамааржыр турган.

Болуушкуннарның хенертен болган эргилдезиниң үезинде мурнакчы партиялар безин чаа байдалды өйшаанда билип албас, харын чаа байдалда эрги лозуңнарны катаптап туруп бээр эвээш эвес чижектерни төөгү билир. Большевиктер партиязынга ындыг чүве болбаан. Өске кымдаа эвес, харын партияның баштынчызы улуг Ленин төөгүлүг болуушкуннарны шын анализтээриниң уран аргалыг. эртем галазы-биле үндезилелдиг политиктиг шугумну ажылдап кылырының. тактиктиг лозуңнарны чогаадып тургузарының уран билдилиг кижизи чораан.

Ол сүрүлүг хүннерде В. И. Ленин революцияны удуртур талазы-биле бодунун ажылын бичии-даа соксаттаан. Сөөлгү чажыт ажылының үезинде — 1917 чылдың июль 5(18)-тен эгелээш октябрь 24 (ноябрь 6)-га чедир — В. И. Ленин 60 ажыг түүлдерни, брошюраларны болгаш ТК-га, партия организацияларынга болгаш партияның удуртур ажылдакчыларынга чагааларны бижип, большевик парлалганың органнарынга идепкейлиг ажылдашкан. Пролетариат биле оон партиязы баштыңчының үүнүн дыңнап, оон быжыг туруштуг удуртулгазын ап турган.

Болуушкуннарның мырыңай соон дарый июль 10(23)-те В. И. Ленин «Политиктиг байдал» деп тезистерни, а удатпаанда «Лозуңнарга» деп ажылын бижээн. Кронштадтың большевик комитеди «Лозуңнарга» деп ажылды тускай ном кылдыр парлап үнүрген.

Ол ажылдарның авторунуң төөгүлүг улуг ачы-хавыязы чүл дээрге Россияның контрреволюциязының болгаш делегей империализминиң Россияда өзүп орган социалистиг революцияга удур демиселинин чаа аргаларын болгаш хевирлерин илереткеш, контрреволюцияның июль хүннеринде тиилелгези тур, кезик-чамдык, долу эвес тиилелге болган, ынчангаш алыс, чоок болгаш долу тиилелге пролетариаттың талазында дээрзин бүзүреткени болур.

В. И. Ленинниң ажылдары июль болуушкуннарын болгаш ол болуушкуннардан болдунган дуржулгаларны шын үнелеп көөрү-биле партияны чепсеглээн. Буржуазия болза революцияга удур демиселдин чаа хевирлеринче шилчип турар, ол буржуазия пролетариатка удур хамаатты дайынны идепкейлиг белеткеп турар деп чүвени партияга болгаш чонга Ленин өй-шаанда сагындырган.

«Политиктиг байдал» болгаш «Лозуңнарга» деп чогаалдарынга В. И. Ленин чепсектиг тура-халыышкынче партияны углаан, өскерлип турар байдалдарга дүүшкен тактиктиг чаа шугумну үндезилээн.

Июль болуушкуннарының политиктиг утказын илереткеш, июль 3—4-түн шимчээшкини эрге-чагырганы алырынче манифестацияның аргазыбиле Советтерни күткүүрүнүн сөөлгү оралдажыышкыны болган деп, В. И. Ленин демдеглээн. Ынчаарга Советтерге турган меньшевик-эсер удуртулга пролетариаттың туруштарын күштелдиреринге болгаш массаларның социал-экономиктиг негелделерин тайбың аргалар-биле боттандырарынга эрге-чагырганы ажыглаарындан чүгле ойталаан эвес, харын эрге-чагырганы контрреволюцияның холунга берипкен, большевиктерни сөглеп берипкен, большевиктернин солуннарын чок кылырын бадылаан, ажылчыннарны болгаш революсчу полктарны чепсек чок болдурарын дүрүмчүткен турган. Меньшевиктерниң болгаш эсерлерниң удуртукчуларының чөпшээрешкени-биле тыылга болгаш фронтуга массалыг тудуп хоруудаашкыннарны эгелээн, өлүрүп шаажылаар чоруктарны болгаш хову суллтарын күштүг болдуруп чоруткан.

Улуска бүгү-ле чүвени шыны-биле чугаалап бээр херек деп, Ленин онзалап демдеглээн. А шын чүве чүл дээрге кадеттер партиязынга баштаткан буржуазияның бүгү-ле монархистер-биле каттыжып алган деткип турганы Керенскийнин болгаш генералдарның холунга эрге-чагырганың турганы ол болур. Херек кырында Россияда кол күрүне эрге-чагыргазы ам шериг диктатуразы болуп турар-дыр деп Ленин бижээн. Оон ужурунда революцияның тайбың хөгжүлдезинге кандыг-даа идегелдер шуут чок апарган дээрзин Ленин айтып турган. Бир-ле болза контрреволюцияның шуут тиилелгези, чок-ла болза ажылчыннарның чепсектиг тура-халыышкынының тиилелгези деп боттуг байдал ындыг турган. Чүвениң алыс утказы чүл дээрге политиктиг эрге-чагырганың пролетариатче шилчээн турары болур деп, Ленин онзалап демдеглээн. Ынчан ажылчы чоннарның бүгү-ле үндезин негелдери боттанган турар.

«Лозуңнарга» деп номунга Ленин шериг бөлүүнүн эрге-чагыргазын дужурер херек деп тайылбырлаан. Оон башка контрреволюцияга удур демисел дугайында бүгү-ле домактар хоозун домактар, «боттарын негелеттингени болгаш чонну негелээни» болур. Тургустунган боттуг байдалларны ужурунда революцияның үндезин сорулгаларын шиитпирлээринин еске аргазы чок турган. Ынчангаш эрге-чагырганың пролетариатче болгаш чартык пролетариатче шилчээн турарының өске аргазынга идиг берип турар политиктиг байдалдың үндезин өскерлиишкинин билип алырда бүгү-ле марксисчилер, революсчу пролетариаттың бүгү-ле талалакчылары, бүгү-ле ак сеткилдиг демократтар ажылчыннарга болгаш тараачыннарга дуаалаар ужурлуг деп, В. И. Ленин бижээн.

Ынчаарга чепсектиг тура-халыышкынның эргежок чугулазының дугайын чугаалап турган, ону доп-дораан организастаарынче В. И. Ленин партияны болгаш ажылчын ангыны кыйгырбаан. Тура-халыышкынга

ТАЙГАДАН ТАЙГАЖЕ

Бии-Хем районда тудуг-даа, септелге-даа чорудуп турар организациялар бо хүннерде тудуг материалдарынын чедишпезинден ажылдың темпизин кудуладып турар. «Тыва көдээ тудуг» трестин Туранда тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннарынын кылып турары магазин болгаш он аал ишти чуртаар бажыңның тудуунга дилген ыяш, «Шивилиг» совхозтуң төвүнде чурталга бажыңнары тудуп турар тудугжуларга дөрбелчиней дилген тудуг материалдары чедишпейн турар. Районнуң коммунал ажыл-агый конторазында байдал база-ла ындыг.

— Кышка белеткенир эң изиг үе бо-ла болгай. Септелге болгаш тудуг чорударынга тудуг материалдары, ылангыя шала манзылары, штахетниктер, чуга манзылар дээш оон-даа өске дилиг материалдары тывылбасташ туруп берген. Бистер эртеницне амыдырал хандырылга комбинадындан, ыяш участогундан дилген материалдар сураглап маңнаарынга өйлештивис—деп, конторанын директору эш Ильин хомудап чугаалап турар.

Байдал чүге ындыг апарганыл? Республиканың тудуг ыяжы белеткээр эң улуг районнарының бирээзи Бии-Хемде тудуг ыяжы чүге чедишпестей бергенил? Тудуг ыяжы тогуур үезинде белеткеттинмээн бе? деп айтырыглар тургустунуп кээр.

Районнуң ыяш кезер черлеринде кыжын белеткээн ыяш хөй. Тудуг ыяжы белеткеп турар организацияларның кайызы-даа ыяш белеткээринин планын ажыр күүседкеннер. Ынчаарга частан эгелээш үргүлүү чаап, орук үрелгенинден тайгада белеткээн тудуг ыяжын сөөртүр аргажок апарган. Туранның болгаш Кызылдың чамдык тудуг организациялары тудуг ыяжын район төвүнден 30 километр хире ырак Ожуда белеткээн. Ам ында ийи муң кубометр ажыг кескен ыяш бар.

Районнуң тудуг организацияларын тудуг ыяжы-биле хандырар Туранның ыяш белеткээр участогу (начальниги эш Юнкин) орук үрелгенинден берге байдалда таваржып турар. Бо организацияның 1200 кубометр ажыг ыяжы Ожуда чыгыышаан. Ожудан ыяш сөөртүнмес боорга Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажылагый чериниң Тожудан (Ырбан участогундан) белеткээш, Кызылга салдаып келген ыяжын Бии-Хемче сөөртүп эгелээн. Ажыл-агыйжы эвес, экономиктиг саналшкыннарны кылбас чоруктуң ужурунда Тожунуң тайгаларындан Бии-Хемнин тайгаларынче тудуг ыяжы сөөртүп, күрүненин хөренгизин камныг ажыглавайн турарын буруу шаап көөр херек. Маңаа хамаарыштыр чамдык саналшкыннарны көргүзүп болур. Кызылдан саткан ыяштың бир кубометринин өртээ участокта белеткээн ыяштан 1,5 катап аар болуп турар. Бо деңнелгеде транспорт чарыгдалдары болгаш ыяшты үүлүрер, дүжүрениниң өртек-үнези кирбээн. Бир эвес бо бүгү чарыгдалларны катай санап көөр болза, Кызылдан келген ыяш ёзулуг «алдын өртектиг» деп чугаалап болур.

Оон ангыда Кызылдан ыяш сөөртүр автомашиналарның доктаамал келбейн турарын демдеглээр херек. Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажылагый чериниң садып алган 500 кубометр ыяшты бо айның эгезинде сөөртүп эгелээн. Ийи, үш хонгаш-ла бир машина ыяш кээп турарындан июль 20-ге чедир чүгле 108 кубометр хире ыяш сөөртүнген. Июль айның 14-тен 18-ке чедир участоктуң ыяш дилер пилорамаларынга Кызылдан чүгле 6 кубометр ыяш келген.

Бистиң даргаларывыс, Кызылдан хүнде-ле 5—6 машина ыяш келир апаар. Ынчангаш ийи пилораманы ийи эзлчег-биле ажылдадыр деп айтыышкын бергениден бээр үр-ле апаады. Ийи эзлчеглээр байтык чаңгыс эзлчег безин долу ажылдавайн турар-дыр. А чамдык хүннерде шуут ажыл чок хүнзээр-дир бис. Ынчангаш улус ажылга ызырымнас. Ам безин беш кижиниң ийизи үнер бис деп билдириишкин бижидилер—деп пилорамщиктериниң бригадири эш Пчелинцев чугаалап турар.

Бир эвес районнуң удуртур органнары болгаш «Тыва көдээ тудуг» трестиң удуртулгаазы тудуг ыяжын чогуур үезинде сөөртүрер дээш тодаргай хемчегни алган болза, ыяш сөөртүлгезинге бо хүннерде бергедээшкин болбас ужурлуг турган. Чүл дээрге кыжын орук эки турда тайгада ыяштың хөй кезиин сөөртүп алыр үе турган. Ынчалзажок трестиң талазындан автомашиналарны чоруттайн турганын айтыр херек. Ам-даа байдал ол хевээр. Туран участогунга ыяш сөөртүү-биле трестен 2 самосвалды быжыглаан, оларның бирээзи кыжын-на үрелген. Кызылда септелгеде турар. А арткан машинаның чоларчызы эш Кудрявцев путевканы трестен алыр, трестиң удуртукчуларынга чагыртыр кижи мен дээш участоктуң даргаларын тоовас, бодунуң туразы-биле ажылдаар кижи болуп турар.

Ожунуң оруун септеп тургаш, ында белеткээн тудуг ыяжын бо хүннерде сөөртүп болур арга бар. «Орук багай» дээш-ле аңаа олурар болза, тудуг планы үстүрүнге чедип болур. Туран биле Өжу аразында кезек черде сес үүс метр хире узун көвүрүг бар, оон байдалы эки. Көвүрүгнүң бетинде дамырак баткан, чаашкын чаарга ол улгаткан орукту дургаар агып эгелээр. Ынчап баарга-ла машиналар чоруттунмайн баар. Ол черниң оруунуң ийи талазын бугалап, агып чыдар сугну көвүрүглээш, орукка сай төгер болза, орук чылдың кайы-даа үезинде ажыглаттынып болур.

Ожуда ыяш белеткээн организацияларның күш, хөренгизин, чепсек-херекселдерин каттыштырган, орукту септеп, дерип болур. Ожудан ыяш белеткээн ийикпе, азы аңаа хамаарылгалыг организациялар эвээш эвес. Оларга «Көдээ тудуг» трестиң Туранда ыяш белеткээр участогу. «Кызыл тараачын» колхоз, райпо, Туранның аңныыр болгаш Кызылдың коммунтудуг черлери дээш оон-даа өске.

Бо организацияларның күүнү демнеп тургаш, Өжу оруун септээр дугайында айтырыгны райкүүском эрткен кыжын көдүрүп келген. Районнуң орук ажылдакчылары, бир эвес ол орукту септээр дээр болза, техниктиг удуртулга, дузаламчыны көргүзерин база аазааннар. Ынчалзажок райкүүскомнуң талазындан бо айтырыгны төнчүүнге чедир шиитпирлевээнинден тудуг ыяжының сөөртүлгезинде бергедээшкиннер тургустунуп келген болгаш Тожудан келген ыяшты Бии-Хемче сөөртүр ужурга таварышкан.

С. МААДЫ,
«Шынның» туснай корр.

ДАШТЫКЫДА

МЕДЭЭЛЕР, ФАКТЫЛАР, БОЛУУШКУННАР

Улуг Октябрьга тураскааткан

ПРАГА. (СЭТА). ССРЭ-ниң почта марималарының ында ажыттынган делгелгезин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга тураскааткан. Совет кижилерниң тайбың күш-ажылын көргүзүп турар маркаларны, а ол ышкаш Москва дугайында маркаларны делгээн.

Совет космонавтарга тураскаал болдурган маркалар делгиирлери база бар. «Уран үүл болгаш литература», «Делегей кады ажылдажылгазы» деп маркаларны делгелгеден көрүп болур.

Делгелге Праганың хөй-ниитизиниң улуг сонуургалын болдурган.

—⊙—

Сан өскен

ХАНОЙ. Июль 21-де Вьетнам улус армиязының зенитчиктери Вьетнамның Демократтыг Республиказының агаар делгеминче шургүп кирген үш америк самолётту дүжүр аткан.

Мынчангаш Вьетнамның Демократтыг Республиказының агаар делгеминге дүжүр аткан америк самолёттарның ниити саны 2.112 четкен.

(СЭТА).

—⊙—

Дидим халдаашкын

ПАРИЖ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамның Хосталга армиязының дайынчылары Сайгондан 77 километр ырак турар америк бронетанк шериг кезээнче дидим халдаашкынны кылган. Автоматтар болгаш өске-даа бооларбиле чепсегленген Хосталга армиязының дайынчылары Сайгон-Далай аразында орукка кедегни организастаан дээрзин Франс Пресс агентиллдин корреспондентизи Сайгондан дамчыдып турар. 13 америк солдаттарның өлүрткенин болгаш 59-ту балыгланын америк шеригниң телээлекчизи мининген. Америк шериг кезээ материал талазы-биле улуг когаралга база таварышкан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның туснай корр). КНО-нуң Кол Ассамблеязының туснай онза сессиязы бодунуң ажылын түр соксаткаш, сессияны чыылдырары эргежок чугула апаары-билек, ону чыылдырар деп Ассамблеяның даргазынга дааскан.

Израильдиң араб чурттарга удур агрессиязының дугайында айтырыгны чугаалашканынга сеткил ханыышкынны илергейлээриниң четчир барымдаалары бар деп ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко медеглээн.

Агрессорну болгаш оон девискээрлер эжелеп алыр үүлгедиглер кылганын төлээлериң хөй вуруузу боттарының чазактарының өмүнээзинден кандыг-бир янзылыы-биле буруу шапкан, улустар аразының харылзааларынга күш ажыглаан чоруктуу буруу шапкан, эжелеткен араб девискээрлерни эжелекчилерден сонгаарладыышкын чокка арыглаар херек дээн.

Кол Ассамблеяның Иерусалим талазы-биле резолюция хүлээп алганы чүгле Израильдиң ол хоорайга үүлгедиглерин буруу шапканы-даа эвес, харын араб чурттарның эжелеткен черлеринге оон быжыгланыр алыр дээн бүгү орандажыышкыннарын база ойтур шапканы болган.

Эжелеткен девискээрлерден израиль шериглери доп дораан үндүрер дугайында—кол айтырыгның талазы-биле шиитпирни Кол Ассамблеяның хүлээп алырынга Израильди оорганап турар империалистиг күштерниң, хамыктың мурнунда Американың Каттышкан Штаттарының шырбайып-шырбайып удурланган хөделиишкинни шаптык болган. Араб күрүнелерге өжөргек үзел шингээттинген хамык үүлгедитлериниң ужурунда кол харыысалга АКШ-тың чазаанга онаажыр деп А. А. Громыко демдеглээн.

Каттышкан Штаттар АКШ-тың чазаанын меделгелеп турары дег, Чоокку Чөөн чүктү тайбыңчыдарынче чүткүлүн салып турар болза, ону чедип алырынга хамыктың мурнунда эжелеткен девискээрлерден израиль шериглери үндүрер, израиль агрессиянын үржуктарын узуткаар, өске улустарның эргелерин хүндүлээринче Израильди албадаар херек деп А. А. Громыко айыткан.

Делегей политиказының талазыбиле Совет Эвилелиниг онаашкан харыысалганы билбишаан, бистер кезииниң негээнин боттарынын ажылынга моон сонгаар барымдаалаар ужурлуг деп УССР-ниң Даштыкы херектер министри Д. З. Белоколос база демдеглээн.

АКШ-тың төлээзи А. Голдберг эжелеткен араб девискээрлерден израиль шериглерин үндүрерин бизэки-ле олчаан күүл-бүрү негелделербиле холбаштырган.

Израильдиң даштыкы херектер министри Эбан база-ла ындыг ёралыг үүве чугаалаан. Сессияга болган чугаа-соттан израиль төлээлекчилер чүү-даа тоон көрбээн деп үүве ол идегеттиң чугаазындан көзүлген.

Араб чурттарга Израильдиң албадал-биле хүлүзүдүр деп оралдажып турар негелделеринге олар чагыртпас-даа деп медеглээш, АКШ-тың болгаш Израильдиң төлээлеринге Ирактың төлээзи Пачачи ойтур шавыышкын берген.

КАР-ның президентизиниң даштыкы херектер талазы-биле дузалакчызы М. Фавзи сессияга болган чугаалажыышкын үезинде Совет Эвилелиниг эдлээн туружунга өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Чехословакияның төлээзи Черник эжелеткен девискээрлердин израиль шериглерин доп дораан чайладып үндүрер дугайында шиитпирни хүлээп алыры эргежок чугула деп демдеглээн.

Кол Ассамблеяның даргазы Пежвак сессияга болган чугаалажыышкынның таарымчалыг ужур-дузалын демдеглээн. Эргежок чугула апараа сессияны уламчылаар дугайында резолюцияның хүлээп алдыганы чөптүг деп медеглээн.

Мобутунуң медеглели

БРАЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Моиз Чомбеин бээр дугайында конго (Киншаса) чазактың дилээн хандырар дээн Алжириң дээди судунуң шиитпири-биле холбаштыр конго чазактың хуралы болур ужурлуг.

Чомбениң дугайында айтырыг шагда шиитпирлеттинген. Бистиң судувус ону өлүрер деп шииткен деп, Конгонуң президентизи Мобуту Алжириң дээди судунуң шиитпирни тайылбырлавышаан, корреспондентилерге медеглээн.

Конгога кол айтырыг болза, даштыкы холгаарлаашкын болуп турар, деп, ол оон ыңай чугаалаан. Чоокта чаа Кисанганиге болган Букавуга ак кештигленниң үймээни өске-даа можуларже халдап кирерин болгаш чурттың экономиказын сандарадырын баш бурунгаар көргеп турган дугайында бадыткалдар бисте бар. Ак кештигленниң үймээни эгелээр хүнде мурнуу-африка офицерлериң Кисангани аэродромунга дүжүрүтүгениниң фактызы Конгоже даштыкы интервенциянның талазы-биле кандыг-даа чигзинишкинни болдурбайн турар деп, Мобуту чугаалаан.

НИГЕРИЯДА ДАЙЫН ЧОРУДУЛГАЛАРЫ

Телеграф Нигериядан дүвүрээзинниг медээлерни дыңнадып турар. Нигериядан башкаланганын болгаш бодун Биафра дээр хамаарышпас республика кылдыр май 30-де чарлаан Чөөн можуга удур федералдыг чазактың шериглери дайын чорудулгаларын июль 7-де эгелээн.

Нигерия чонунуң санының талазы-биле (55 миллион кижи) эң улуг африка чурт. Нигерия Африканың барын талазында, Нигер дээр улуг хемниң кавызында шөйдүнген. Нигерия чүгле 7 чылдың мурнунда — 1960 чылда хамаарышпас чурт болган, а оон мурнунда Англияның колониязы турган. Эрткен үүс чылда Африканы хуваажыр үеэнде англи империалистер боттарының аразында домейлежип үүлдежир чүү-даа чок янзы-бүрү аймак улустар чурттакчылыг девискээрлерни нигер колониязының составынга киирип алган. Ол чурттуң янзы-бүрү аймак составы хамаарышпас чорукту алыр үеэнде Нигерия федерацияны тургузарынга чылдагаан болган. Элээн автономнуг эргени ажыглап турган Сонгу. Барын, Ортаакы-Барын дуунда Чөөн областа чурттап чораан ибо дээр аймак улустарның аразында чөрүлдээлер эң чидиг болган. Чөөн областың национал буржуазиязы биле Сонгу областың феодалдарының аразында адаан-демиселинге ол чөрүлдээлерниң онза ужурдузазын үнелеп көрүп турган. Чөөн областың губернатору, а ам Биафра республиканың баштыңы полковник Оджукбу Нигерияның эң хөй ончулуг капитализминиң оглу болуп турары таварылга эвес.

Барын талакы империалистиг күрүнелериң, бирги эзлчегде АКШ-тың болгаш Англияның өнчүк-төөгээлери Нигерияда байдалдың чидигленинге тодаргай рольду база ойнаан. Чөөн областа нефтилиг хөй черлер бар. Англияның «Шели» болгаш Американың «Гауф ойл» дээр улуг нефть трестери ында нефть тывыжын чорудуп турар. 1966 чылда Нигериядан, колдуунда Чөөн областан дашкаар үндүрген нефть 19 миллион тонна болган. Нигерияның нефтиан Англияның ол талазы-биле хереглелиниң 10 хуузун хандырып турар. Бо үеде Англияны нигерия нефтиан биле [illegible] ораны улуг ужурдуларын [illegible] удурланыышкынның демдээ кылдыр Англияны болгаш АКШ-ты нефть-биле хандырарындан ойтаан.

1966 чылда Нигерия тус-тус областарның аразында чөрүлдээлер-биле шуут холбаалыг ийи шериг эргилделерин көрүп эрттирген. Сонгу областа ибо дээр аймак улустардан укталганнарны чылча шапканының түңнелинде оларны Чөөн областе массалыы-биле шөлүп үндүрери эгелээн.

Генерал-майор Говон баштаан федералдыг чазак чөрүлдээлерни таарыштыр шиитпирлээрин ораалдашкан, ынчалза-даа чугаалажыышкыннар чедишкин чок болган. Ынды болган ужурунда федералдыг чазак шиитпирлиг базымны кылган. Майның төнчүүнде федералдыг чазак онза байдалды чорудар дугайын чарлаан болгаш чурттуң чаа девискээр хуваалдазын кылган. Ол хуваалданы ёзугаар мурнундагы дөрт областарны дүжүрген, а оларның орнунга чуртту 12 штаттарга үскен. Аңаа харыы кылдыр Чөөн область май 30-де бодун Биафр дээр хамаарышпас республика кылдыр чарлаан. Федералдыг чазактың баштыңы генерал-майор Говон Чөөн областың башкаланганын «базар ужурлуг үймээн» кылдыр чарлаан. Чөөн областа бүрүн бүзээлээшкинни чарлаан чорук ол районнуң экономиктиг байдалынга улуг таарымча чок салдарны чедирген. Биафраның даштыкы политика талазы-биле тускайлаттырганын база демдеглээр херек — делегейниң чаңгыс-даа күрүнези ону хүлээп көрбээн.

Дайын чорудулгалары ам дээрезинде федералдыг шериглерге ажыктыг кылдыр чоруп турар. Федералдыг чазактың шериглери Биафраның девискээринче каш он километр хандыр бурунгаарлап кирген болгаш Нсукка чугула хоорайны эзлеп ап, ам республиканың найысылалы Энугага айыылды тургузуп турар.

Нигерияда байдал тропиктиг Африкада байдалдың ниити чидигленгени-биле капсырлашкан. Ол дугайында тодаргай чижек болза, чоокта чаа Конгога (Киншаса) ак кештиг кезииниң негээнин боттарының ажылынга моон сонгаар барымдаалаар ужурлуг деп УССР-ниң Даштыкы херектер министри Д. З. Белоколос база демдеглээн.

АКШ-тың төлээзи А. Голдберг эжелеткен араб девискээрлерден израиль шериглерин үндүрерин бизэки-ле олчаан үүл-бүрү негелделер-биле холбаштырган.

Израильдиң даштыкы херектер министри Эбан база-ла ындыг ёралыг үүве чугаалаан. Сессияга болган чугаа-соттан израиль төлээлекчилер чүү-даа тоон көрбээн деп үүве ол идегеттиң чугаазындан көзүлген.

Араб чурттарга Израильдиң албадал-биле хүлүзүдүр деп оралдажып турар негелделеринге олар чагыртпас-даа деп медеглээш, АКШ-тың болгаш Израильдиң төлээлеринге Ирактың төлээзи Пачачи ойтур шавыышкын берген.

КАР-ның президентизиниң даштыкы херектер талазы-биле дузалакчызы М. Фавзи сессияга болган чугаалажыышкын үезинде Совет Эвилелиниг эдлээн туружунга өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Чехословакияның төлээзи Черник эжелеткен девискээрлердин израиль шериглерин доп дораан чайладып үндүрер дугайында шиитпирни хүлээп алыры эргежок чугула деп демдеглээн.

Кол Ассамблеяның даргазы Пежвак сессияга болган чугаалажыышкынның таарымчалыг ужур-дузалын демдеглээн. Эргежок чугула апараа сессияны уламчылаар дугайында резолюцияның хүлээп алдыганы чөптүг деп медеглээн.

Мөзүлүг кижи

Тес-Хем райпозунуң Самагалдай суурда аъш-чем садар ларёгунуң эргелекчизи Зоя Арыштаеваны чон мөзүлүг кижи деп мактап турар. Шынап-ла чоннуң мактап турары таварылга эвес. Ол кварталдың, айның планнарын доктаамал ажыр күүседип, бараан саарылгазының планын 170—160 хуудан кудулатпайн турар.

Арыштаева бодунуң дыжын безин харамнанмас эрес-шулургу садыгжы.

Ол чүгле план күүседип турар эвес, харын чонга өөлдек, эвилеп болгаш хөй-ниитичи кижи.

Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнун байырлалынга чедиишкиниг ужуражыр дээш кызымаккай ажылдап турар аныяк садыгжыга чон экини күзеп турар.

О. САНЧАТ.

КЫЗЫМАККАЙ КИНОМЕХАНИК

Сүге-Маадыр Кунгаевич Ооржак — 1960 чылда Кызылга киномеханиктер курузун чедиишкиниг доскаш, төрээн чери—Саглыда «Кызыл тук» колхозка киномеханиктей берген.

Чеди чыл эрткен. Аныяк оол чүгле кино үндүреринге бедик мергежилдиг, ак сеткилдиг чоруун көргүзүп турар эвес, харын уран үүл бөлүмнериниң ажылынга идепкейлиг киржип, хүндүскү хостуг шактарында колхозтуң янзы-бүрү ажылдарын кылып, үлегерлиг чоруун көргүзүп турар.

Сүге-Маадыр Кунгаевичини колхозта партия организациязы Совет Эвилелиниг Коммунистиг партиязының кежигүнүнүң кандидатынга хүлээп алган. Аныяк коммунист-киномеханик ам үеде колхозтуң сигенчи бригадаларынга барып, малга быжыг чем-суурну тургузып турар кижилерге өөрүшкүнү чедирип турар. Колхозтөвүнден ыракта хойжу болгаш сүтбараан фермаларынга баар графигин ол база үспейн турар.

Бүгү-россияның кодээ кино туруштар көрүлдезинге бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш эш Ооржак РСФСР-ниң кинематография комитединиң Хүндүлел бижии-биле болгаш культура ажылдакчыларының профэвилелиниң төп комитединиң диплому-биле шаңнаткан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга күш-ажылчы чедиишкиниг ужуражыр дээш районнуң киномеханиктериниң аразынга калбарган чарышка ол киришкеш, юбилейлиг чылдың баштайгы чартыының планын 163 хуу күүседип, бирги черни ап, өөвр райкүүскомнуң кинофи[illegible] жии-[illegible]

[illegible] массалар белен болган турар төлээде, аңаа таарымчалыг байдалдарның быжырымчалыг болган турары чугула турган. Партияның хемчеглери үешагга, тодаргай байдалга кезээде дүүшкен турар ужурлуг. Чепсектиг тура-халыышкынны деткиириниг улус массаларның белен чоруун партия барымдаалап көөр ужурлуг турган. Массаларның хөөнүн, тодаргай байдалды барымдаалавайн, чүгле чепсектиг демиселге идегел салып турган бүгү-ле кижилерге партия шиитпирлиг удурланып турган. Харын байдалды тодаргай медереп билир чорук, ажылчын авангардтын шылажыышкыны болгаш туруштуг чоруу, чепсектиг тура-халыышкынга күштерни белеткээри ажыл-херекке дузалап болур дээрзин В. И. Ленин бижаан.

Чепсектиг тура-халыышкынның эргежок чугулазын үндезилевишаан, В. И. Ленин «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп бодунуң лозунун партия канчаар көөр ужурлугул деп айтырыгга тодаргай, билдингир харыыны берген. Төөгүнүн чугула эргилделериниң байдалдарында өскерилген байдалга дүүштүр партияның лозуннарын база дүрген солуурур эргежок чугула, чүге дээрге лозун бурузу чогуур политиктиг байдалдың онзагай үүлдериниге холбаалыг болур ужурлуг дээрзин В. И. Ленин онзалап демдеглеп чораан. Чуртка ийи эрге-чагырга турар душта —апрель, май, июнь, июльдун 5—9 чедир, тодаргайларга, бүгү эрге-чагырга буржуазияның холунче шилчээлек турда, «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозунну өй-шаанда боттанылырган болза, социалистиг революцияже орукка тараачыннарны болгаш ажылчыннарны чоокшулаштырарынче, а оон соонда каттыштырарынга улуг базым болур турган ийик. Ындыг орук эң ажыктыг турган, харын оон ужурунда ол дээш идепкейлиг демисежир ужурлуг турган деп, В. И. Ленин демдеглеп чораан. Ынчалза-даа озалдаан ужурунда, ол лозун таарышпас болу берген. «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозун революцияны бурунгаар шимчедир лозун болуп турганындан, контрреволюцияны чаап чажырарының лозуну болу берген.

Ук Советтер шуут-ла буурал душкүлээн, тиилээн болгаш тиилевишаан турган контрреволюцияның мурнунга улур туржур шинек чок Советтер болу берген. Июль болуушкуннарының соонда өскерликчи меньшевиктер болгаш эсерлер тергиидеп турган Советтерже эрге-чагырганы шилчидер деп кыйгырары—чонну мегелээри, ук Советтер эрге-чагырганы бодунуң холунга ап шылаар деп хоозун бодалдарны чон ортузунга нептередир дээни болуп турган. Бодунуң ажылдарынга В. И. Ленин оон-биле холбаштыр «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозунну түр дүжүрерин партияга саналдаан.

Ынчалзажок ол лозунну дүжүрери Советтериниң эрге-чагыргазы дээш демиселдеп большевиктериниң ойталаар дээни ол эвес деп үүвени Ленин онзалап айтып чораан. Июль болуушкуннарының соонда Советтер революциянын чаа үе-чаазында тыптып келир ужурлуун Ленин өөредип чораан. Ол Советтер чөпшээрежикчи эвес, эсер-меньшевик удурлуга чок шак ындыг Советтер болур. Ынчан «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозунну партия катап тургузуптар деп, Ленин айтып чораан.

Июль хүннериниң дүржулгазын болгаш күштериниң денгизгүүрүнүн өскерилгенин барымдаалап тургаш, массаларның ортузунга бүгү большевикчи агитацияны болгаш пропаганданы [illegible] онза [illegible] нун. [illegible] раан. [illegible] паган [illegible] кадет [illegible] ның [illegible] ажыл [illegible] раачы [illegible] ны д [illegible] бурж [illegible] нин [illegible] шаанд [illegible] ганы-л [illegible] оларга [illegible] санап [illegible] гаш эс [illegible] пирлиг [illegible] салдар [illegible] лаары [illegible] заала [illegible] дииш [illegible] ол ле [illegible]

Мынчангаш, буржуаз-демократтыг революциядан социалистиг революцияже шилчиир, буржуазияның эргечагыргазын дүжүрер болгаш пролетариаттың диктатуразын тургузар талазы-биле партияның стратегтиг угланыышкыны мурнуку хевээр арткан. Ол шугумну Ленинниң апрель тезистеринге-ле ажылдап кылган болгаш РСДП(б)-ниң VII (Апрель) Бүгүроссия конференциязына бадылаан турган. Ынчалза-даа демиселдиң хевирлери болгаш арналары, сорулганы чедип алырының арга хемчеглери өскерилген. Контрреволюстуг буржуазияның эрге-чагыргазын чүгле күшбиле дүжүрүп болур турган.

Чепсектиг тура-халыышкынче ленинчи шугум чуртта ангы талазы-биле чаа байдалды көргүзүп, революцияның чаа көдүрүүшкүнүнүн чайлаш чогунга бүзүрелги илереткен болгаш чаа байдалда ажылчын ангының демиселинин тодаргай перспективазын айтып турган.

Революцияның улуг баштынчызының ажылдап кылган ол политиктиг шугумунун кайы хире мерген угаланыг болгаш өй-шаанда болганын амыкөөрүнүн улуг үлегерин [illegible] көргүскен. Революцияның ангы-ангы үе-чаалаларында партия болза эптиг болгаш янзы-бүрү хевирлиг тактиканы ажыглап, демиселдиң тайбың болгаш тайбың эвес, ажык болгаш ажык эвес хевирлерин хереглеп, оларны дүүштүрер арга-мергежилдиин, бир янзының хевирлериниң болгаш аргаларындан өске хевирлерже, аргаларже шилчип билирин көргүскен. Социал-демократтыг реформизмден-даа, биче буржуазтыг авантюризмден-даа ленинизмниң стратегиязының болгаш тактиказының принципиалдыг ылгалдарының биразы ында болур»—деп, Улуг Октябрьның 50 чылынга СЭКП Төп Комитединиң Тезистериниде чугаалап турар.

Октябрь революциязының белеткелинин үеэнде ленинчи стратегия болгаш тактика акы-дунма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның социалистиг революция дээш ажылчы чоннарның эрге-чагырганы дээш демиселинге дүржулганын эгээртинмес үндезини болур.

Т. СОБОЛЕВА,
төөгү эртемнериниң кандидады.

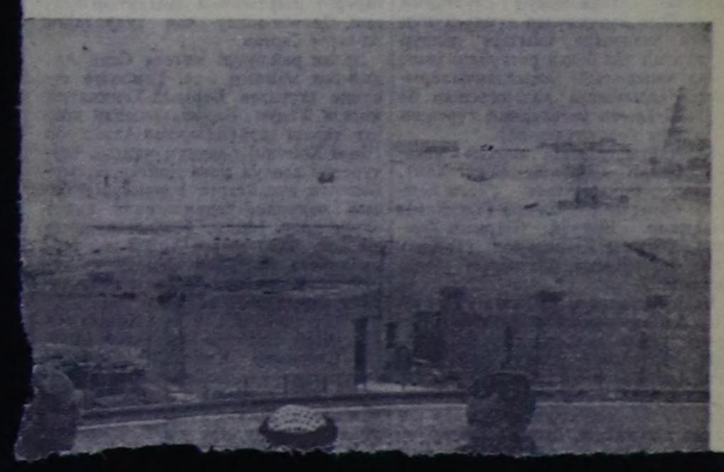

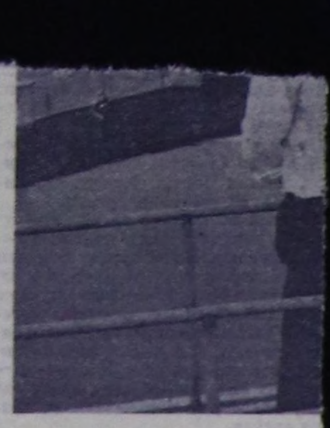

ИРАК. Багдадтан сонгу талаже үүс чаърби километр черде Самарра деп бурунгу хоорайда совет тускай эртемниглериниң дузазы-биле антибиотиктер кылыр завод тудары дооступ турар. Ында суг арыглаар улуг заводтуң тудуу база дооступ турар. Ол завод хоорайның антибиотиктер заводунга-даа, бүгү чонунга арыг сугну бээр. Ол хоорайның чурттакчылары үүс чыл дургузунда ам-

НААДЫМНЫҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

Наадымдан репортаж

СУЙ БЕЛЕК

Тыва найысылалдың чүүн-баазын чечек шыпкан шөлдерлиг, чайның изиг-хүнүнде көктүг, серпин алаактар болу берген тарымал ыыштар үнген, ногаан аллеялардыг Ленин кудумчуузунуң Октябрь кудумчудан Интернационал кудумчуга чедир кварталына республиканың малчыннары, кооператорлары Наадым хүнүнде эртенгинин алды шакта-ла болчашкан дег чыглып келгеш, садыг ажылдакчыларының хүнү-биле Наадым — боттарының ийи дацкыр байырлалын утпуп, хөөрешкен турлар.

— Эртежиңерни але, дуңмакым— деп, кудумчуда кылаңнава дозулуг диван-оруннар, хөп чуур машиналар, сервантылар, шифоньерлер, алдын-шокар кафе эт-херекселдери, торшерлер, доозун сордурар машиналар, сандайлар, хевистер... эңмеханаажок бараанныларын шагда-ла долдур делгепкен садыгжыдан Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу Мижит-Доржу Дамдың мендилешпишаан, айтырды.

— Эртежи кижи эзерлиг аътка четтигер чүве болбазыкпе—деп садыгжы Ирина Николаевна Витюттина харыылады.—Олутта олча, чыдында чыргал чок болбазыкпе, тала. Ажыл-ишчи өңүктериң баштак чугаазының ужурун тейлыбырласка-ла билдингир. Ирина Николаевна бодунга онаашкан ай, квартал планнарын ынчалдыр күүседип турган, эш-өөрүнге, коллективинге макталхүндүүг кижилериң бирээзи болу берген, чонунга шудургу бараан болуп турар. Бистиң кооператорларыстың эктин ашкан эттиг наадым ярмарказы хоорайның бир кварталын долдур делгеттинген тур.

А малчын база оон дудак чок: Мижит-Доржу Дамдың бо чылын үс хойта онаштыр 105 хураганны алган. Бистиң малчыннарывыс бажын ашкан малдыг. Оларның шудургу ажыл-ижиниң чаңчылчаан түңнелдери, амыдыралының билдингир аян-шинчизи ындыг апаргаи чүве болганда, малчынның мынча деп айтыганында элдепсинчиг чүве-даа чок:

— Эзерлиг аътты чоор силер, дуңмай?

Шында-ла, тыва черниң улус ажыл-агыйы аът-хөлге деңнээр ужур-даа чок, күчүлүг автотранспорт хөлгелиг апарган. Витюттинаның делгеп алган бараанларын чартык шак-даа чедирбейн, чон арылдыр садып апаарга, кончуг улуг чүк машинаазын долдур чүдүрүп каан база бир мөөң бараан дораан келди. Ирина биле Дамдың база бир өңүктери — механизаторлар— Совет Тыванын ховуларында ынчангаш мынча дижип ырлажыр апарган:

«Шары-буга мунуп алгаш,
Тракторга канчап деңнээр!»

Дамдың ам чаагай үүле бүдүрүп турар, сагыш ышкаш делгем, ыраккы Саглы ховузунга чөөрби, үжен чылдарда малчын араттарның хереглээр, садып алыр кол бараанны лаа, оон соонда кывар суг, далемба, шай, дус, далган, оттуг-ыяш чораан. Ам Саглы малчыннарының садып алыр, хереглээр кол бараанны торгу, мотоциклдер, радиолалар, радиоприёмниктер, хевистер, хөп чуур, дааранар машиналар, костюмнер, каракуль мөөндуруктуг тоннар, платье, туфельдер—делгем ассортименталыг үлетпүр бараанны, номнар болу берген. Саглы ховузунда чечектелип турар «Кызыл тук» колхозту Наадымга төлөөлеп келген малчыннар Дамдың, Баян, Төмүр-оол, Базыр-Сат чаңгыс бо салбырдан безин беш-беш метр, кончуг чараш хевис, он-он метр торгу садып алгаш чоруттулар. Бөгүн кооператорларга олар «четтирдим» деп, эң эвелдигг сөзүн база сөглээн.

— Аар-ла чүүктүг чанар-дыр бис —деп, Баян малчын садып алган суй белектеринче көрүп чугаалады. —Ыраккы көдээ садыг черлериңе бистиң малчыннарывыстың чарашсынар торгу, хевис ышкаш бараанны үзүктелдирбейн чорудуп бээрин республиканың Садыг министерствозу биле респотребсоюзтуң баштаар чери үргүлчү бодап турар болза эки-дир ийин. Саглы биле Кызыл аразында бо хире аар чүүктүг чоруурду база берге-ле болгай!

Малдыг кижи малга, телдүг кижи телге ынак. Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу Сат Дадар-оол хамыкты мурнай «Уруглар делегейи» магазинниң салбырында барган, саттынып ап тур: янзы-бүрү ойнаарактар, уруглар хеви, оолдар, кыстарынга суй белек кылдыр садып алыр дээш хереглээн ындыг ховар бараанны тып алган кижи амыравайн канчаар деп малчын чугаалады.

Оон өске малчын ада-иелер ном садар салбырга чыглы хонуп келди. Оларның аразында Салчак Сеңгинжек Наадымга Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозун төлөөлөөр, а өг-бүлезинин өмүнээзинден өөредилге номнары сураглаар—ийи дакпыр даалгалыг келген. О. Сагаан-оолдун «Аас-кежиктиг сылдыс» деп номун оон тып алгаш, өөрүп четтиргенин хойжу хүлүмаүрүп илеретти. А эге класстарның өөредилге, ыр номнары чок деп дыңнаан, Салчак ном үндүрер черни чемелей аарак харыылады:

— Ол-даа таарышпас-тыр.

Хөй малчыннар ярмарканың культура бараанны делгээн салбырында чыылган тур. Тааланчыг ырларны дыңнакчының шилип алган аайы-биле, сагыш дег күүседип бээр пластинкалардан эгелээш, радиолаларга, радиоприёмниктерге чедир, ында кандыг бараанны делгевээн дээр.

— Дошпулуур, гитара бар бе? — деп, «Тес-Хем» совхозтуң хойжузу Санаа Делгер-оол айтырды.

— Чок—деп харыы дыңналырга, малчын база бир айтырды:

Садыгжы бажын чайгаш, харыылады:

— Ам канчаарыл?

— Та.

— А хомус, игил деп эттиг кайын тып ап болурул? Садыгжы ам шынавыла бажын чайды. Ол айтырыгны харыылаары оон ыңай республиканың Культура министерствозунга болгаш Улусчу чогаадылга бажыңынга онаашкан.

— Сураглап келген суй белектеримниң бирээзин тыппайн чанар кижи мен апардым—деп, Өдүрек Түлүш база-ла ол садыгжы-биле чугаалашкан тур. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң Хөндергеде ажылдап турар ол хойжузунуң сураглап келген суй белээ —аът бажы дег алдын, бөрү бажы дег мөңгүн-даа эвес... аңаа-ла радиоприёмник ажылдадыр электробатарея. Ону тып экээрин малчыга чугле оон өг-бүлезин-даа эвес, харын 18 кодан хой малдап турар өөрү, Узун-Ховута сиген кезе берген бир бригада шупту дааскан. Ол ыраккы одарларга солуннар чеди хонуп чораан келир, а электростанция чок черге радио дыңнаваска, дүлейлейле бергензиг. Радио дыңнаар дээрге, батарея чок, ону кайын-даа сураглаарга, алага. Хереглээрге селеске кудуруу тывылбаан дээнзиг. Ам малчынарның бо талазы-биле дуза чедирер боор деп республиканың Культура министерствозунга болгаш Улусчу чогаадылга бажыңынга онаашкан.

— Сураглап келген суй белектеримниң бирээзин тыппайн чанар кижи мен апардым—деп, Өдүрек Түлүш база-ла ол садыгжы-биле чугаалашкан тур. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң Хөндергеде ажылдап турар ол хойжузунуң сураглап келген суй белээ —аът бажы дег алдын, бөрү бажы дег мөңгүн-даа эвес... аңаа-ла радиоприёмник ажылдадыр электробатарея. Ону тып экээрин малчыга чугле оон өг-бүлезин-даа эвес, харын 18 кодан хой малдап турар өөрү, Узун-Ховута сиген кезе берген бир бригада шупту дааскан. Ол ыраккы одарларга солуннар чеди хонуп чораан келир, а электростанция чок черге радио дыңнаваска, дүлейлейле бергензиг. Радио дыңнаар дээрге, батарея чок, ону кайын-даа сураглаарга, алага. Хереглээрге селеске кудуруу тывылбаан дээнзиг. Ам малчынарның бо талазы-биле дуза чедирер боор деп республиканың Культура министерствозунга болгаш Улусчу чогаадылга бажыңынга онаашкан.

Фабриканттардан эгелээш изиг чем аймаанга чедир—чүүн-баазын чемнер дээжилери салган ярмарка делгинирлери кооператорларның база бир чоргааралы болган. Ындыг болза-даа эрте быыкан ногаа аймаа көзүлбээн.

«Садыглап билир» деп ленинчи лозунну садыгның бүгү ажылы-биле ылап холбаары эргежок чугула. «Садыглап билири» дээрге, аңаа-ла бараан садыглаары эвес, садыг ажылдакчызының негелде-хереглелди бүгүдеге чедирип, хереглеттинип турар бараанны бүдүрериче ону организастап билир, бүгү тала-биле культурлуг болгаш бедик билиглиг болган турарынче садыг ажылдакчыларын Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнун улуг байырлал чылында ленинчи ол лозунн өткүт үнүүт кыйгырып турар.

М. САГДЫ.

Цирктиң улуг өргээзинге...

Москваның көжүп чоруур шапито деп цирктиниң улуг өргээзи Кызылдың Совет Тыванын 5 чылы аттыг стадионда көрүштүг апарган, бедий берген туруп турар.

Июль 20-ден эгелеп, чон цирктиң дидим, аваангыр кашпагай, уран талантылыг артистериниң көргүзүүлерин улуг сонуургал-биле көрүп турар. Бо эрткен дыштаныр хүнде аңаа үш көргүзүү болган. Бөгүнге чедир цирктя 10 муң чыгам көрүкчү магадап көрген. Оларның хөйү — наадым киржикчилери—көдээниң ажыл-ишчилери. Августүн баштайгы хүннеринге чедир билетти садыпкан. Билет садып алыр дээн кижилер ам-даа дыка хөй болуп, коллективтиг көөрүнүң чагыглары республиканың колхозтарындан, совхозтарындан үзүткел чокка кирип турар.

Көдээниң ажыл-ишчилери цирктя улуг сонуургал-биле көргениниң дугайын чугаалажып, цирк артистериниң ойнаарын магадап, эки үнелелди берип турар.

Бистиң корр.

ЧЕЛЕР ОЙЛАР ЧЕЛИП ТУРДА...

Эрткен субботада болгаш дыштаныр хүнде болуп эрткен малчыннарның республика Наадымының хүннеринде культураның, дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының хөлегелиг оруктарында, хоорайның аът чарыштырар шөлүнге чонунуң шимчээшкини үзүк чок, хөглүг ыр-шоор, чугаа-соот чер болганга долуп турду. Ындыг болбастың аргазы чок, чүге дээрге бо чыл онза күш-ажылчы сорук-маңнайның, совет тургузуунуң чедишкиниг хөгжүлдезинин юбилейлиг чылы.

Хербис дааның базарында аът чарыштырар шөлүге чон эртенгинин чеди шак ашкалак турда-ла шуужуп эгелээн. Чоннуң аттар маңы көөр национал оюнунга сонуургалы улуг.

Аът чарыштырар шөлге улустуң хөйүн чүү дээр! Национал тыва хептерин кеткен каас-шиник кижилер айыраң чайт ямзы-бүрү өңүүг чечектер-ле. Ында кымнарны чок дээр: республиканың алдарлыг саанчылары, хойжулары чылгычылары дээш....

Тос шак үжен турда байырлыг чарыш эгелээн. Саяктаар, челер, маңнаар аттарны мунган, тергеленген аът мунукчуларының байырлыг чыскаалы эгелээн. Оон соонда республиканың кодээ ажыл-агый министринин оралакчызы Д. Д. Лас-оол сес ап чүве чугаалаан.

Байырладың ыры, хөгжүмү дыңмиттелген. 13 километрге маңнаар аттарның чарыжы эгелээн. Оларны бичии оолдар мунган. Маңнап турда, тергинн-не аттар бар болду. Көрүкчүлер «бора аът эртер, шилги аът эртер» деп оон-моон маргыжып, чугаалажып-даа турар. Шынап-ла шыырак маңнаар аттар бир дугаарында үнгеп-ле ол-ла хевээр мурнунга аът кинрбейн эртип кээп турган.

Баштайгы салган аттарның иштинден бир дугаар черни дуржулга станциязының ады алган. Ийги черни Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң ады алган.

1600 метрге челер аттарның чарыжы эгелээн. Көрүкчүлериң сонуургалы-даа киткээн, аът чарыжы изиг түлүк. Хөгжүм үнү дыңмиттелген, оглаа аттар бажын саваш, девиржип турганнар. Чарыштың бо хевиринге дөрт-дөрт кылдыр салган аттардан бирги черни база-ла дуржулга станциязының ады алган. Аттың шолазы «Казыргы», оон көргүзүү 2 минута 11 секунда болган. Аттар улай-улай чарышпышаан. Оларның черле солунун чүү дээр.

Оон дараазында салыпта 1600 метрге орлов уксаалыг аттарның чарыжы эгелээн. Оларның маңнап бээринин онзазын чүү дээр. «Куут!» дээн кускуннаашкыннар-даа дыңналыр. Аттың бо чарыжынга республиканың колхозтарындан болгаш совхозтарындан маңнаар-ла дээн аттар киришкен. Аңаа бирги черни эрткен чылын база бирги чергеге кирген бора аът алган. Оон көргүзүү 2 минута 40 секунда болган.

Кезек чарыштың аттарының салыы эгелээн. Ол база-ла солун, көрүштүг боон эгелээн болгаш салган аттар эки маңнашкан. Маңаа бир дугаарында маңнап келген аът «Буян» Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозтан келген. Оон көргүзүү 2 минута 13 секунда.

— Дыңнаңар! Дыңнаңар! Дескиндир маңнаар шелдүң чөөн түүнде улус оваарымчалыг болуңар! —деп радио чарлай берген. Хамык чон чөөн түүкче углай көргеш туруп-кан.

Бичии-ле болгаш куу доозун кестүп келген. Тоолда-ла!

— Бир дугаарында 127 дугаарлыг аът кел чор!—деп база-ла радио дыңнатты.

Улуг-Хемден келген кижилер чир шоң дүкүп-ле тур. 13 километрге салып үндүрген аттарның кел чоруурун ол.

Таакпы тыртым четпейн чорда бир аът өскелерин дыка ыракта каапкан, шөлдүң ыны талазы-биле маңнап кел чор.

Ынчангаш, ол узун дистанцияга бирги черни Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозундан келген «Салгын» деп шолалыг аът алган. Оон түннели 16 минута 02 секунда. Ол аът ам дөрт чыл улаштыр республиканың чемпиону болган.

Чедиги салыгда чиик чыраа тергелерлиг аттарның челиштиришкини, маңнадымышкыны эгелээн. Маңаа бирги черни Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң ады маргыш чок алган. Оон башкарыкчызы Андреев бодунуң ады-ла эки башкарганын чугаалаар херек. Ол аттың хары үш, көргүзүү—2 минута 11 секунда болган.

Дараазында чарышкан аттардан дуржулга станциязының ады «Восток» бирги черни алган болгаш оон көргүзүү 2 минута 10 секунда болган.

1400 метрге мурнап келген аът 2 минута 6 секунданы көргүскен. Ону «Революцияның чалбыыжы» колхозтан Курченко мунуп келген. Ийги черни Улуг-Хем районнуң «Жданов» колхозунуң ады алган. Оон түннели 2 минута 16,1 секунда болган.

Чарыштың төнчүзүнде тергеге кошкан үш аттарның (тройка) 1600 метрге чарыжы онза солун болган. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозундан эш Естрат Гуляев башкарган орлов уксаының «Эзиржигеш», «Эзир», «Фортовый» деп шолаларлыг аттарны кошкан тройка өөрүнден ырак ушта халый берген хевээр четтирбейн, көрүкчүлериң дыңмиттиг адыш часкаашкынын, макталын чедип алган. Ол тройканың бо дистанцияга көргүскен үези 2 минута 49 секунда болган. Оон соондан ол-ла районда дуржулга станциязының «Чүгүрүк», «Восток», «Почтальон» деп шолаларлыг бора аттарны кошкан тройказы он үш секунда соңнап маңнап келген.

Аът чарыжы төнген, ынчалза-даа чыылган чон чанарынче база далашпаан. Бирги, ийги, үшкү черлерни эзлээнперни шаңнары эгелээн. Бирги черни эзлээн аттарны 35-тен 45 рубль чедир таңнады, ийги чер дээш 20-ден 35-ке чедир, үшкү, дөрткү, бешки чер дээш 15-тен 30 рубль чедир шаңналдарны тыныскан. Тиилекчи аттар ниитизи-биле 800 хире рубльди үлешкеннер.

Аът чарыжы доозулган. Ону база катап эгезинден сактып кээрге, хамаатты дайынның чыдары-даа, тыва эки-турачы аттыг шериглер-даа сагындырар. Шак мындыг эзирден кашпатай, салгындан дүрген аттарны мунуп алгаш, бистиң дайынчыларывыс актарны болгаш немец-фашистиг эжелекчилерни чылча шаап чораан болгай.

Дүүш соонда Наадым Гастелло аттыг культура болгаш дыштанылга парыгынга үргүлчүлээн. Чоннуң карааа экер-эрес мөгелерде барган.

А. ДАРЖАА.
О. КОДУР-ООЛ.
Х. ОЙДАН-ООЛ.

НААДЫМ МӨГЕЛЕРИ

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының «Хүреш» стадионунуң олуттарын июль 23-те көрүкчүлер хүндүскүнүң 2 шак четпөөнде шыгырт долдур олурупкан. Ол болза республиканың кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының Наадымынга алдаржыткан 64 улуг, 32 аныяк мөгелериниң хүрежин көөр дээн көрүкчүлер-дир.

Баштайты салыгда хоочун мөгелер Ондар Сюр-оол (Улуг-Хем), Донгак Байыр-Белек (Чөөн-Хемчик), Сагаачы Кызыл-оол (Тес-Хем), Владимир Крипан (Барыын-Хемчик), Ховалыг Хеймер-оол (Таңды) олар боттарының онагларын чиик октаанар.

Чөөн-Хемчиктен Донгак Папаш Бай-Тайганың мөгези Хомушку Кировту ийиги салыгда октаан. Монгуш Дыртынай (Тожу) биле Монгуш Дестей-оол оларның хүрежи көрүкчүлериң сонуургалын көдүрген. Дестей-оол бодунуң буттаар аргазын ажытлаан, Дыртынайны ок-

[illegible] ...ргаар Петроградка өскерлер болгаш реакцылыг казактар ажылчыннарның болгаш солдаттарның «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозунгуг тайбың чыскаалын боолаан. 400 ажыг кижи өлүрткен болгаш балыглаттырган. Буржуазия болза хамаатты дайынны өскүдериниң өруунга туруп алгаш, революцияже баш бурунгаар организастаттынган шавар халлаашкынче шилчээн. Буржуазия хамыктың мурнунда большевиктерниң партиязынче болгаш оон башкызы В. И. Лениннче халдаан, чүге дээрге большевик партиа ажылчын ангының болгаш бүгү ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарын камгалап турган, бүгү-ле партиялардан харын чүгле большевиктерниң партиязы делегейниң империалистиг дайының соксадыр болгаш демократтыг тайбың дээш демисежин үнген.

Июль 6(19)-та В. И. Лениннің чуртаан турган бажыңына чиндишкин кылган, а июль 7(20)-де Лениннің түлүп хоруглаар дугайында Түр чазак дужаал үнүрген.

Лениннің диригге азы өлүгге түлүп алырынче кыйгырган чарлалдарны Петроградтың кудумчуларынга болгаш кыдыгларынга аскылаан турган.

[illegible] ...алга [illegible] ...ниңиң аргалының болгаш механизастаарының, сенаж белеткээриниң, силос салыр черлерни тударының талазы-биле колхоз, совхоз фермаларының ажыл-ишчилериңе бээр сүмелерни хүлээп алдынган.

РЕВОЛЮСЧУ ТАКТИК

Ленинниң турар черинің дугайында дыңнадыг бергени дээш хөй түүнүг шаңналды аазаан. Көөр хөөн чок торук-биле харлыккан кадетчи, эскерки болгаш меньшевик парлалга Владимир Ильичини судка бээрин негевишаан. В. И. Ленин болгаш большевик партия дугайында эң-не чүдекбужар даап болаашкыннарны хүн үргүлчү нептередип турган. Түр чазактың холунга Ленин эки-тура-биле кирзин деп негеп турган Троцкий, Каменев, Рыков олар ол негелдени детказ.

Партияның ТК-зы В. И. Лениннің эрге-чагырганларга баарынга удурланган болгаш ону идегелдиг байдалбиле чажырып алган. ТК-ның ажыл-[illegible] Чөөн-Хемчик) Донгак Папаш [illegible] иштиартен киргеш, буттааш, ойтур идиптерге, Байлаңчол черге барган.

Дөртку салыгда эң шыырак мөгелер Ондар Сюр-оол, Ооржак Апыш-оол, Донгак Папаш, Монгул-оол Бие-оол олар дөртөөлөө арткан.

— Кым-на шүглүр ирги?—деп чугаалар көрүкчүлериң аразында бо-а дыңналыр. Кижи бүрүзү бодунуң чангыс чер-чурттуунга «аарып», олга шүглүр болза деп күзеп олурары кайы хөй. Мөге салыкчылары мөгелерин кыйгырып эгелээн. Папаш биле Сюр-оол, Монгул-оол биле Апыш-оол олар таварышкан. Хоочун мөге Сюр-оол биле аныяк мөге Апыш-оол [illegible]лар онагларын октагылапкаш, ийнээ арткан.

— Мындыг улуг байырлалга шүглүрге алдар-ла-дыр — деп арткан ийи мөгени хей-аът киирип, көрүкчүлер мактап олурганнар.

Шыырак ийи мөге түүнү бээрге көрүкчүлер шыдашпайн тура халып-даа келир. Арга-дуржулгалыг, ат-сураглыг Ондар Сюр-оол Апыш-оолду буттааш октаан. Ынчангаш Сюр-оол шүүлген, Апыш-оол үжүүрлешкен. Папаш биле Монгул-оол олар 3—4-кү черлерни эзлээннер. Бо дөрт мөгени республиканың спорт чөвүлелиниң мактал бижиктери-биле болгаш өртектиг түүлдер-биле шаңнаан.

Улуг мөгелер биле дужаалыг стадионунуң барыын талазынга аныяк 32 мөгелериниң хүрежин көрүкчүлер база-ла улуг сонуургал-биле көрүп олурганнар. Келир үениң өзулуг мөгелери болур аныяктарны көрүп олурарга, кайызын кандыг дээр, шыырак-ла тутчуп турдулар.

Кызылдың аныяктарының спорт школазының хостуг хүрешке бирги разрядчызы Ооржак Чадамба бодунун онагларын чиик, чараш октаан, тыг 10 бажыңнарның 6-зын т[illegible] шеверлекчилерге дужаган. 4 [illegible] тонна тараа кадагалаар шаңны [illegible]ционнуң болгаш танцы шөлүн [illegible]

Ол сүрлүг хүннерде В. И. [illegible] революцияны удуртур талаз[illegible] бодунуң ажылын бичии-даа с[illegible]паан. Сөөлгү чажыт ажылын[illegible]зинде — 1917 чылдың июль [illegible]тен эгелээш октябрь 24 (нояб[illegible]га чедир — В. И. Ленин 60 [illegible] түүлдерни, брошюраларны [illegible] ТК-га, партия организация[illegible] болгаш партияның удуртур ал[illegible]чыларынга чагааларны бижи[illegible]шевик парлалганың орган[illegible]идепкейлиг ажылдашкан. Пр[illegible]ат биле оон партиязы баштын[illegible]үнүн дыңнап, оон быжыг тү[illegible] удуртулгазын ап турган.

Болуушкуннарның мырынай [illegible]зиргилештир девий бээрге көрүкчүлер ону улам хей-аът киирип, адыш часкаашкыны стадионга дыңмиттелип-ле турган. А Эрзин районундан келген Шожун Шойну чүү дээр силер, буттаар, тевер дээш кылынмас-ла аргазы чок.

Аныяк мөгелерден Ооржак Чадамба шүүлген, Шожун Шой үжүүрлешкен. Өвүрден келген Володя Мандан-Хорлуу, Таңдыдан Володя Куулар үшкү-дөртку мөгелер болуп база-ла улуг мөгелер ышкаш үнелиг шаңналдарны алганнар.

А. КУМАЯК.

Чурукта: Сюр-оол биле Апыш-оолдун хүрежин турары. Ийги чурукта аныяк мөгелер Володя Мандан-Хорлуу, Ооржак Чадамба, Шожун Шой олар.

А. Содунамның фотолары.

Константин Канчыырович ДИЛГИЖЕК

1967 чылдың июль 23-те Тыванын эң хоочун партия болгаш совет ажылдакчызы, 1934 чылдан бээр СЭКП кежигүүнү Константин Канчыырович Дилгижек мөчээн.

Константин Канчыырович 1914 чылда ядыы араттың өг-бүлезинге төрүттүнген. Байга хөлечиктеп, бодунун күш-ажылчы амыдыралын эгелээн.

Эш Дилгижек 1934 чылдан бээр партия ажылынга: Тыванын Аратты Революстут Намынын үүр даргазынга, оон соонда ТАРН-ның Барыын-Хемчик кожкомунуң агитпропкилдизинин эргелекчизинге, парткомиссия төлөөзинге ажылдап чораан. Эш Дилгижек 1940 чылдан 1947 чылга чедир Бии-Хем районга баштай парткомиссия төлөөзинге, а 1942 чылдан эгелээш партияның район комитединиң бирги секретарынга ажылдап турган.

Аңаа Ада-чурттуң дайынының болгаш дайын сеелүндеги үеним берге чылдарында Константин Канчыырович фронтута дузалаар, районнуң экономика, культуразын хөгжүдер талазы-биле районнуң ажылчы чоннарын мобилизастаарынга хөй ажылды кылып, күүсүн берген. Партия-совет ажылдакчызының политиктиг билиглерин практиктиг ажылга шиңгээдип алган. Оон ол шынарларын барымдаалаш, партия обкому эш Дилгижекти СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкомунуң бирги секретарынга ажылдаары-биле чоруткан, аңаа районнуң ажылчы чоннарының культура деңнелин бедидер болгаш экономиказын көдүрер талазы-биле районнуң партия организациязы оон удуртулгазы-биле улуг ажылды чоруткан.

Эш Дилгижек 1950 чылдан эгелээш партияның Чөөн-Хемчик райкомунуң бирги секретарынга он бир чыл дургузунда ажылдап келген. Эш Дилгижек 1961 чылдан эгелээш совет ажылга ажылдап келген, аңаа чер-черниң Советтериниң ажылын экижидиринге бодунуң организакчызы бүгү билиглерин болгаш дуржулгазын ажыглаан. Константин Канчыырович Бай-Тайга райкүүскомунуң даргазы турган мөчээн.

Константин Канчыырович Дилгижек СЭКП обкомунуң кежигүүнүнге, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга хөй удаа соңгудуп келген.

Тыванын экономиказын хөгжүдериниң болгаш ажылчы чоннарының культуразын бедидериниң хөроонге ачы-хавыналыг болганы дээш, Ада-чурттуң Улуг дайынынын үеэзинде шудургу ажылдааны дээш К. К. Дилгижек Кызыл Сылдыс, Күш-ажылчы Кызыл Тук орденнери-биле, ТАР-ның Күш-ажыл ордени-биле болгаш «1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынынга эрес-маадырлыг күш-ажыл дээш» деп медаль-биле шаңнаткан.

Бистиң ак сеткилдиг, ажыл-ишчи эжиниз Константин Канчыырович Дилгижектиң дугайында чырык тураскаал ону билип, кады ажылдап чораанларының шуптузунуң түрүктериниң мөңге кадагалаттынар.

БӨЛҮК ЭШТЕРИ.

СПОРТ

Эш-хуунуң ужуражыышкыны

Июнь 23-те парктың спорт шөлүнге Кызыл биле Абакан хоорайларның хол бөмбүкчүлериниң оюну көрүкчүлерни онза сонуургаткан. Баштайгы оюнда 16:14 санныг Кызылдың спортчулары утган. Ынчалзаа-даа аалчыларының удаа-дараа дыңзыг катыглары белен-селен уттурар хире эвезин көргүскеннер. Бирги разрядчы Петр Арыштаевтиң катыгларын көрүкчүлер адыш часкаашкыннары-биле утканан. Ийги удаада аалчылар дүрген комбинацияларны ажыглаан турган, удутпу деңнештирип алганнар.

Үшкү удаа ойнаан кирипкенде кызылчыларның аразында бо чылгы чемпионнар Донгак биле Кевезинниң чараш ойнаанын демдеглээр херек. Борта шөлдүң эзлери 15:12 санбиле удуп алган. Шиитпирлиг дөртку эзлчег келген. Борта аалчылар уттурза тиилеттирер, а кызылчылар уттурза бешки эзлчегге ойнаар апаар. Ынчангаш берге болгаш шыңгыы сегиржип алыышкын эгелээн. Бо удаада бистиң ойнакчыларывысты судьяның медээзи үзе кирип турган. Ол дээрге шөлге шын эвес ойнааны дээш шиитклди ап турганы ол. Абакчылар удураныкчыларының частырыгларын ажыглаан алгаш, 16:14 сан-биле удугну деңнештирип апкан. Көрүкчүлер дыңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле уткаан. Бешки оюнну эгелээрде, командалар капитаннары шөл биле бөмбүкту хуваашкан. Оюнну абаканчылар эгелээн. Аалчылар бүгү-ле күүсүн мөөнеп алгаш, шыңгыы ойнаан, кызылчыларга бергедээшкиннерни таварыштырып турган. Ылаңгыя ол команданың капитаны Роман Чаптыков дыңзыг катыглары-биле шөлдүң эзлерин бо-ла девидеди бээр. Чаптыков биле Арыштаев кайызы-даа улуг-улуг маргылдааларга беш чыл чедир киржин турар шыырак спорттуулар дээрзин бадыткан шыдаан. Сан кызылчыларның талазынче чайыш, 15:14 апарганда көрүкчүлер аажок маңнаан олурупкан, а ойнакчылар изиг түүк. Ынчан аалчылар бөмбүкту хунаап ап, подача бергеш, санны деңнештирипкен. Ам 16-га чедир ойнаар. Ол өйде тыва команда удур халдаашкынын дыңзыткан. Ам бөмбүк оларны апаргаа. Аалчыларның бир ойнакчызын бөмбүкту шын эвес алганы дээш судья шиидиптерге оюн кызылчыларның тиилеттези-биле доозулган.

О. НАМЧЫЛАК.

Дыңнадыг

1967 чылдың июль 26-да хүндүскүнүң 4 шакта СЭКП Кызыл хоорай комитединиң хуралдаар залынга ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң эзлчегиг 3-кү сессиязы болур.

Чоннуң коммунал хандырылгазының, хоорай чаагайжыдылгазының болгаш ногаанчыдылгазының талазы-биле Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга алдар болдурган хүлээлгелериниң база хемчеглериниң күүселдезинин чоруп турарының дугайында айтырыгны сессиягга чугаалажыр.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

КИНО

ИЮЛЬ 25-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ийи капитан» 10.30, 12.30, 2.30, «Кызыл-бут надаршы» 4.30, 6.20, 8.10, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Медээлептер, эжикти амыдыңар» 3, «Гайдуки» 5, 7, 9 шактарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРГА: «Саша-Сашенька» 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Эрткен үениң арынныры» 9.40, 11.30, «Нилиманджаронуң хары» 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ажыл-ишчи кижилер» 1, 7, «Чаа Дон-Жуан» 3, 9 шактарда.

СЭКП обкому, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели ажылчы чоннар депутаттарының Бай-Тайга район Совединиң күүскомунуң даргазы

Константин Канчыырович ДИЛГИЖЕКТИҢ

элекке мөчээнин ханы кажыыдал-биле дыңнадып, мөчээн кижиниң өг-бүлезинге болгаш төөлдериңе кажыыдалын илергейлеп тур.

Чөөн-Хемчик районга СЭКП райкомунуң бирги секретарынга болгаш райкүүском даргазынга үр үеде ажылдап чораан, 1934 чылдан бээр СЭКП кежигүнү

Константин Канчыырович ДИЛГИЖЕКТИҢ

элекке мөчээнинин дугайын партияның Чөөн-Хемчик райкому